

PO PODPISU GOSPODARSKIH SPORAZUMOV MED ITALIJO IN JUGOSLAVIJO

Za pravo prijateljstvo med sosedi

Ustavite priseljevanje! Dajte nam narodne svoboščine

Pretekli teden so zastopniki Jugoslavije in Italije podpisali v Rimu osmero važnih gospodarskih dogovorov. Najvažnejša je trgovinska pogodba, s katero se blagovni promet med obema državama dvigne na vrednost 60 milijard lir letno, to se pravi *potroji*.

Poleg tega splošnega sporazuma so v Rimu sklenili še dva, ki se tičeta obmejne trgovine v naših krajih. Na odseku Videm-Gorica so določili, da si obmejno prebivalstvo sme izmenjati po znižanih carinah za 2 milijardi lir blaga na leto. Doslej je znašala njegova vrednost le 1 milijardo 200 milijonov. Ravno tako so več ko podvojili trgovino med Trstom in njegovim neposrednim zaledjem. Od sedanjih 2 milijard so prešli na 4 milijarde 200 milijonov in tudi tu vpeljali posebne carinske olajšave.

»Sporazumi,« je izjavil predstavnik Jugoslavije Karabegović, »predstavljajo važen dogodek za razvoj dobrih sosedskih odnosov med našima dvema deželama.« Italijanski minister Vanoni je istega mnenja. »Sedaj,« je rekel, »ne bo težko premostiti še ostala urešena vprašanja.«

Iz srca želimo, da bi imel minister Vanoni prav. Tako želijo vsi ljudje, ki hočejo, da bi se odnosi med sosednjima narodoma in državama resnično izboljšali.

KATERA VPRAŠANJA SO NEREŠENA?

Bivši politični svetovalec pri ZVU Diego De Castro je v časopisu Concretezza poudaril, da je nujno potrebno rešiti predvsem dve zadevi. Najprej naj mešani jugoslovansko-italijanski odbor v Vidmu uredi vprašanje osebnega prometa na obmejnem področju. Prebivalci bivše cone B morajo dobiti pravico, da hodijo svobodno v Trst in nazaj in da jim za to ni potreben potni list, temveč navadna osebna izkaznica.

Mi se s to zahtevo popolnoma strinjamo, saj je tudi v korist slovenskega prebivalstva. Zakaj se vladi nista mogli doslej v tem zediniti?

Zato, ker Jugoslavija zahteva, naj se iste olajšave dajo vsem ljudem na meji od Novega grada do Trbiža, medtem ko so Italijani mnenja, da je treba te ugodnosti dovoliti le prebivalstvu cone A in cone B.

Cona A — piše De Castro — ni še del Italije, kakor cona B ni del Jugoslavije. Sedanja rešitev tržaškega vprašanja je samo *časna*. Če bi se osebni promet na jugoslovansko-italijanski meji uredil na enak način, bi s tem Italija priznala, da je tržaško vprašanje *dokončno rešeno, torej cona B za vselej izgubljena*.

Mi smo pa mnenja, da trajna ali časna rešitev tržaškega vprašanja ni prav nič odvisna od tega, ali smejo ljudje čez mejo z

navadno izkaznico ali s potnim listom in ali smejo vzeti s seboj nekaj kil masla, kupovati pri nas razne potrebščine ter tu prenočevati.

Ljudje hočejo med seboj svobodno občevati in kupčevati, hočejo živeti, pravne teorije nacionalistov jih malo brigajo. Zato je glede na osebni promet tudi italijansko prebivalstvo Goriške in Furlanije na strani Jugoslavije in ne De Castra. To mora Rim upoštevati!

RANA IZSELJEVANJA

Druga zadeva, ki bi baje morala biti takoj rešena, je naslednja: po londonskem spora-

zumu se morajo Italijani v coni B odločiti do 5. oktobra 1956, ali se mislijo izseliti. De Castro sodi, da je ta rok prekratek. Treba ga je podaljšati. Vsakdo naj ima več časa na razpolago, preden odloči za vedno o svoji bodočnosti.

Tudi v tem vprašanju se z De Castrom strinjamo. Zakaj naj bi se rok ne podaljšal? Če bi se s tem zaustavilo izseljevanje Italijanov iz cone B, bi bili tudi mi zadovoljni. Tržaški in goriški Slovenci imamo le škodo od istrskih priseljencev: tu samo večajo brez-
(Nadaljevanje na 3. strani)

Vesele in blagoslovljene velikonočne praznike vošči naročnikom, bralcem, sodelavcem in vsem Slovencem

NOVI LIST

POMLAD V TRŽAŠKEM BREGU

NOVICE Z VSEGA SVETA

RAAB POJDE V MOSKVO

Avstrijski kancler Raab bo priletel v ponedeljek z velikim odposlanstvom na pogajanja v Sovjetsko zvezo.

Rusi bi radi sklenili mirovno pogodbo z Avstrijo, ki je 10 let po koncu vojne še vedno vojaško zasedena.

Pogodba bi morala biti že zdavnaj podpisana, saj so zapadne države bile pripravljene sprejeti vse sovjetske pogoje. Toda Moskva se je nato premislila ter izjavila, da mora mir biti sklenjen istočasno z Avstrijo in Nemčijo. Tako se je stvar za leta zavlekla.

Sedaj so pa Rusi voljni skleniti mir brez ozira na Nemčijo. Zahtevajo le jamstva, da se Avstrija nikoli več ne združi z Nemčijo in da se ne priključi nobenemu taboru, temveč da ostane nevtralna.

Zapadne vlade so opozorile Raaba, da mirovne pogodbe ne more skleniti na lastno pest z Rusi, temveč da je za to potrebno soglasje med vsemi velesilami.

PRISTOPILO BO TUDI PAKISTAN

Arabske vlade se še zmerom ne morejo pomiriti, da je Irak sklenil vojaško zaveznitvo s Turčijo ter tako razbil skupnost arabskih dežel. Še bolj jih je razburilo, da se je temu zaveznitvu priključila ta teden Velika Britanija.

Sedaj pa je turška vlada povabila še Pakistan, naj se pridruži. Vabilo je bilo sprejeto. Na Srednjem Vzhodu nastaja tako močna zveza držav, na katero se bodo Angleži naslanjali. Saj je štel Pakistan leta 1951 nad 75 milijonov prebivalcev in je trikrat večji od Italije. Angleži skušajo s tem počasi nadomestiti velike zgube, ki so jih pretrpeli po zadnji vojni v raznih delih sveta.

OF NI VEČ

Po Trstu so že več časa govorili, da misli OF svojo organizacijo razpustiti. In to se je res zgodilo preteklo nedeljo. Za predlog so glasovali vsi člani vodstva razen enega.

Člane so pozvali, naj se vključijo v »enotno socialistično gibanje«, ki pa dosedaj ni bilo še uradno ustanovljeno. O nadaljnjem razvoju dogodkov bomo poročali.

UMRL JE MSGR. SIROTTI!

Pretekli ponedeljek je umrl v Trstu msgr. Giovanni Sirotti. Široki javnosti je postal znan, ko je po odstopu nadškofa Sedeja leta 1930 prevzel kot apostolski administrator upravo goriške škofije ter nastopil proti Slovencem. Takoj je odslovil na škofiji vse slovenske uslužbence, izgnal iz Alojzijevega vse slovenske sestre, vpeljal v goriško bogoslovje kot uradni jezik namesto latinščine italijanščino, začel pritiskati na slovenske duhovnike, naj predavajo v šolah slovenskim otrokom veronauk v italijanščini, prepovedal pri procesijah slovensko petje itd. itd. O pokojnem msgr. Sirottiju, ki se je prej imenoval Sirotič, bi se dala napisati cela knjiga.

Njegovo protimanjšinsko in katoliškim načelom protivno delovanje je vzbudilo močan odpor tudi v inozemstvu. Pij XI. ga zato ni imenoval za goriškega nadškofa. Sedejev naslednik je postal namesto Sirottija Karel Margotti.

Pokojniku bodi Bog pravičen sodnik!

NAŠE ŠOLE ZAPOSTAVLJAJO

Oblastva so v začetku marca razpisala podpore za marljive in revne dijake na Tržaškem, a glej, slovenske šole so kratkoma izpustili. Slovenskim šolnikom, ki so se pritožili, je skrbnik rekel, da razpis ne velja za slovenske zavode.

Zakaj ne? Ali naši revni dijaki niso podpore potrebni? Pri davkih smo Slovenci enakopravni, pri podporah ne.

Proti krivičnemu ravnanju so organizacije naših šolnikov protestirale.

NENNI IN KATOLIČANI

Pretekli teden je Nennijeva socialistična stranka imela svoj občni zbor v Turinu. Največ so razpravljali o odnosih do katoličanov. Nenni je poudarjal, da morajo socialisti brezpogojno sodelovati s Krščansko demokracijo. Sicer se utegne ta združiti z mislini in drugimi desničarji in demokracija bi šla raketom žvižgat. V Italiji bi spet zavladovala diktatura.

Demokristjani odgovarjajo, da so pripravljene sodelovati tudi z Nennijevci, če bi se ti odpovedali odvisnosti od Togliattija, ki dela za »diktaturo proletariata« in je torej protivnik demokraciji.

Toda Nenni ne more iti tako daleč. V Turinu je izjavil, da je njegova zveza s Togliattijem neporušna. Sodelovanje s katoličani je padlo, kakor se zdi, v vodo.

»NAJHUJŠE BARBARSTVO«

Ministrski predsednik Indije Nehru je imel v Novem Delhiju shod, kateremu je prisostvovalo sto tisoč ljudi.

Ostrvo je obsodil politiko, ki jo vodi Južnoafriška unija zoper tamkajšnje črnce. In res je črncem prepovedano sedeti v istem tramvaju z belci, v zadnjem času so jih naselili celo v posebnih naseljih. To nas nekoliko spominja na čase, ko so nam v Trstu prepovedali govoriti slovenski v javnih prostorih.

Neznosno je — je dejal Nehru — da zlostavljajo ljudi samo zaradi tega, ker imajo kožo druge barve kakor oni sami. »To je najhujša oblika barbarstva!«

FIAT

Doslej so skoro v vseh velikih tovarnah Italije imeli komunisti večino delavstva na svoji strani. Prejšnji teden se je pa zgodilo, da so pri volitvah v delavske svete pri znanim velepodjetju avtomobilov Fiat zmagali nekomunisti. Dobili so 63 odstotkov vseh glasov.

Ta poraz je vzdignil po vsej Italiji veliko prahu. Stranka je delala za to odgovornega voditelja delavskih strokovnih organizacij (CGIL) Di Vittoria. Vendar mož se je krepko branil. Poraza — je rekel — je kriva stranka sama, ker je gnala delavce v politične stavke, namesto da bi se brigala predvsem za njih gospodarske in socialne koristi.

IŠČEJO PETROLEJ

Italija ima zelo malo premoga in ga mora uvažati iz tujine. Zato so v zadnjih časih iskali v zemlji petrolej in ga res našli na Siciliji, v srednji Italiji in Padski nižini.

Pred nekaj tedni so začeli vrtati tudi v Furlaniji v okolici Ogleja. Upajo, da so pod peščenimi plastmi tudi tu ležišča nafte.

VRNITE SATURNIO IN VULCANIO!

Tržaški pomorščaki so poslali protest rimskemu ministrstvu za trgovsko mornarico, ker vlada še vedno ni vrnila parnika Saturnio in Vulcanio našemu pristanišču.

Ladji sta bili zgrajeni pri nas, sta bili določeni za Trst, a so nam ju vzeli in dodelili Genovi. Med tem so naši pomorščaki brez dela in njih družine v bedi.

MAJHNA MIŠKA

Jugoslovanski Kras je posebno ob obali pravi raj za učenjake, ki proučujejo živalstvo. Nemški profesor Stummer je našel tam najmanjšega sesalca na svetu. To je majhna miška, nič večja od muhe, ki tehta samo tri grame. Miška žre noč in dan drobne žuželke, škodljive rastlinam, je torej zelo koristna.

Kako čudovita je природа: nekatera bitja so orjaška, druga drobna, drobna in vsako ima svojo nalogo.

FRANCOSKA MANJŠINA

Novembrskih volitev Francozi iz Doline Aoste nikakor ne morejo preboleti. Peče jih, da so dobili le enega poslanca in bili izrjnjani iz uprave lastne domačije.

Rim bi jih sedaj rad pomiril in jih je zato oprostil nekaterih davkov in carin. Takoj so padle cene raznim potrebščinam: za 1 kg sladkorja plačujejo le 100 lir namesto 260 in kava je za 500 lir cenejša kot v ostali Italiji. Bencin stane samo 37 lir liter, pri nas pa 138.

Te olajšave bodo dvignile ljudsko blaginjo in zelo koristile tujskemu prometu. Tako bi lahko bilo tudi na Tržaškem, če bi rimska vlada spremenila naše ozemlje v pristocono, kakor enodušno zahteva vse naše prebivalstvo.

DRAGA STAVBA

Za glavno tajništvo Atlantske zveze gradijo v najbolj razkošnem delu Pariza stavbo, ki bo imela nič manj ko tisoč sob in uradnih prostorov. Stala bo 3750 milijonov lir. Prava malenkost!

STRAŠNA VROČINA

Medtem ko je pihala pri nas burja in ljudje še kurijo, vlada v Egiptu neznozna vročina. V dolini reke Nila kaže toplomer 40 stopinj v senci.

ROKA PRAVICE

V Italiji je bil pred nekaj dnevi obsojen na 30 let ječe redovnik p. Minasso. Pod Mussolinijem je bil kaplan pri zloglasnih »črnih brigadah«, ki so uganjale po deželi razna zlodejstva. P. Minasso ni baje nikdar zastavil besede v obrambo nedolžnih žrtev.

Obsodba je gotovo upravičena, zakaj demokristjanska vlada nima navade preganjati katoliških duhovnikov. Obsodili so ga, četudi je zadnja leta storil mnogo dobrega za reveže.

RIBE

Na zborovanju ribiških zadrug v Rimu so ugotovili, da poje vsak prebivalec Italije le 9 kg rib na leto. To je zelo malo, saj pride na primer na Švedskem po 44 kg na glavo. Ker je to zelo zdrava in izdatna hrana, proučujejo načrt, kako bi tudi oddaljene kraje preskrbeli z ribami.

Danes so ribe izvečine tako drage, da so za navadne žepne nedosegljive.

Za pravo prijateljstvo med sosedi

poselnost in kolonizirajo slovensko zemljo.

Naj le ostanejo na svojih domovih, kakor smo mi na svojih. Vsak narod naj se drži bivališč, na katerih živi stoletja, in naj ne vdira v posest soseda. Proti izseljevanju iz cone B smo torej mi ravno tako kakor De Castro.

On trdi, da je proti izseljevanju tudi Jugoslavija, ker ostajajo njena podjetja brez kvalificiranih delavcev in istrska zemlja brez obdelovalcev.

Če je pa množično izseljevanje v navzkrižju z narodnimi koristmi ravno tako Italijanov kakor Slovencev ter obenem škodljivo Jugoslaviji, zakaj se ne določi skupna politika, ki bi ustavila beg čez mejo?

Od koga je to odvisno? V prvi vrsti seve od Italijanov samih. Oni morajo najprej *sploh hoteti* ostati na rodni zemlji. Če tega *nočejo*, ker jim je že misel odvratna, da bi živeli kot manjšina v Jugoslaviji, jim nihče ne more pomagati in je polom istrskega italijanstva neizbežen.

»NAPAKA SE NE SME PONOVI«

Kdo je odgovoren za silno pešanje istrskega italijanstva? Diego de Castro priznava, da se je Pula l. 1947 izpraznila po volji Italijanov samih. Izseljevanje so organizirali iz Italije in ga umetno pospeševali. De Castro trdi, da je to bila politična napaka: od laške omike so ostala tam le poslopja.

Ravno tako so umetno podpirali izseljevanje Italijanov iz Zadra, z Reke in iz ostalih istrskih mest. In kdo je organiziral množični beg italijanskih učiteljev iz cone B leta 1952? Zopet so to bili Italijani sami. Oni so spravili 52 učiteljev v Trst in jim tu pripravili nove službe. V Italiji so bili na vsako skupino novih beguncev naravnost ponosni, češ glejte, kako je naše ljudstvo narodno zavedno, da sili izpod tujega gospostva v matično državo!

Sedaj so posledice vsem vidne: ljudje de-rejo v trumah čez mejo, ker vidijo, kako jih tu navdušeno sprejemajo ter jim dajejo prednost pred domačini. Posledice so italijanskim nacionalistom odprle oči. Danes spoznavajo, da je bila njih politika zgrešena. »Ne ponavljajmo napake,« piše Piccolo, »ki smo jo zagrešili v Puli.«

Kar se tiče cone B, se napaka k sreči da še popraviti. Potrebna pa je zato povsem nova, pogumna in odločna politika. Najprej naj se osebami, ki lahko ostanejo na svojih domovih, prav nič ne olajšuje prehod čez mejo. Pritisniti je treba nanje, da ostanejo doma. Ljudje, ki so se že izselili, naj se v čim večjem številu vrnejo v cono B. Zakaj jim je Selba zagotovil v posebnem statutu to pravico? Gotovo ne zato, da se je nihče ne posluži! Kdor noče domov, mora povedati upravičene vzroke. Če jih ne more, se mu odtegne podpora. To je edino sredstvo, s katerim se lahko rešuje italijanstvo cone B.

NOVA POLITIKA

Taka politika bo obenem v korist tukajšnjim Slovincem. Begunci ne bodo več odjedali služb in stanovanj domačinom, zaso-vražena tuja naselja sredi slovenske zemlje bi prenehala.

To bi bila seveda popolnoma nova politika. Italijani se morajo odločiti: če hočejo naše kraje naseljevati z istrskimi begunci, jih ne morejo obenem zadržati v coni B. Ali eno ali drugo!

Kratkovidni nacionalistični nestrpnosti bi radi oboje, a to je neizvedljivo. S svojo politiko so sami vabili rojake čez mejo, nato so pa vpili, da italijanstvo cone B usiha in posledice naj bi nosili tržaški Slovenci. Najprej naj se ustavi izseljevanje, nato naj Slovenci šele dobe pravice, ki jim grede po posebnem statutu. Na goriške in beneške Slovence manjšinskih pravic pa sploh ni treba raztegniti!

Diego De Castro ni tega mnenja. Po njegovem bi posebni statut morali uresničiti ne samo na Tržaškem, temveč ga raztegniti tudi na Slovence, bivajoče v italijanski republiki.

Ti so namreč tako maloštevilna narodna skupina, da ne more biti nevarna Italiji. Če je predlagal, naj se vsi Italijani Tržaške, Goriške in Furlanije združijo v enotno avtonomno pokrajino, ni tega storil iz strahu pred tukajšnjimi Slovenci. Pač pa se je treba »brantiti pred slovanskim svetom, ki se od Miljskih hribov razprostira z ene strani do Sibirijske, z druge do Bolgarije«.

Boje se torej mladega, prebujajočega se slovanstva, ki bo s svojimi stotimilijonskimi množicami prej ali slej začel pritiskati na meje Italije. Mi v panslavistično gibanje ne verujemo. Ali vzemimo, da ima prav De Castro in da se bodo s časom res vsi slovanski narodi čutili eno s tržaškimi, goriškimi in beneškimi Slovenci ter šli zanje v boj.

POGOJI PRIJATELJSTVA

V tem primeru nastane vprašanje, kako preprečiti spopad med slovanskim svetom in Italijo.

Italijani so po našem mnenju eno zgodovinsko priliko že zamudili. Svobodno tržaško

ozemlje bi bilo lahko skupna domačija tu živečih Italijanov in Slovencev. Eni in drugi bi lahko tu živeli v polni svobodi in enakopravnosti. Vsak vzrok medsebojne mrznje bi bil s tem odstranjen.

Toda Italijani so Svobodno tržaško ozemlje odbili in nas spravili spet v položaj sebi podrejene manjšine. Kaj sedaj?

Se vedno se jim nudi prilika, da se izognejo usodnemu sporu s slovanstvom. Dvignejo naj se do pogumnega dejanja ter dajo beneškimi, goriškimi in tržaškimi Slovincem vse narodne in socialne pravice, ki jim grede, tako da ne bodo imeli nobenega razloga za pritožbe. Naše področje naj proglasijo za prosto cono, ki bo osvobojena carin in odprta trgovini vseh sosedov.

V ozračju popolne narodne enakopravnosti in svobodnega gospodarskega udejstvovanja ne morejo nastati spori, temveč se razvije lahko samo prijateljstvo.

To je rešilna pot, ki kaže v bodočnost. Zato je pa potrebna korenita sprememba dose-danje politike. Dokler se v Trstu niti pri skupnih verskih prireditvah ne bo smel uporabljati jezik slovenskih vernikov, je seve vsak up na zboljšanje razmer jalov.

Zaman je ravno tako sleherno upanje vse dotlej, dokler bo vladajoča stranka smatrala za svojo »zgodovinsko nalogo«, preprečiti slogo med Slovenci ter iskala med nami to ali drugo »katoliško skupnost«, s katero bi razbijala edinost našega ljudstva. Kaj jih vobče brigajo razmere med Slovenci? Kdaj smo se mi vtikovali v odnose med italijanskimi strankami? Kakor oni tako smo tudi mi gospodarji, da sami in neodvisno urejamo razmere v svojem narodu.

To so pogoji našega prijateljstva z Italijani. Vsakdo mora razumeti, da so to obenem pogoji res dobrega sosedstva Italije s slovanskim svetom.

Winston Churchill je odstopil

V NESREČI SREČEN

Winston Churchill je v torek zvečer odločil mesto prvega ministra in se prostovoljno umaknil. Odstopil je samo zaradi starosti, saj je prekoračil 80. leto.

Z njim je zginil s pozornice največji živeči državnik našega časa. Pol stoletja je stal v javnem življenju in preživel 5 vladarjev. Že s 26. letom je bil poslanec in s 30. minister. Njegovo življenje je bilo burno, polno zmag in porazov.

Za prve svetovne vojne je zahteval, naj zavezniki napadejo Dardanele, češ da je Turčija najsižbejša sovražna dežela. Če se ona zruši, bo vojne kmalu konec. Zavezniki so napad začeli, a ga kmalu prekinili. Za neuspeh so delali odgovornega Churchilla. Mož je padel v nemilost, zletel iz vlade in šel na fronto.

Ko je kasneje prišel na oblast, so ga leta 1921 ponovno zrušili. Niti za poslanca ga niso marali. Trikrat zaporedoma je pri volitvah propadel. Živel je osamljen, a ni zgubil poguma.

Pozneje se je izkazalo, da je v vprašanju Dardanel gledal pravilno edino Churchill. Turki so se ravno pripravljali na predajo, ko so zavezniki ustavili napad. Če bi bili poslušali Churchilla, bi bila prva svetovna vojna končala dve leti prej in bilo bi na stotisoče mrtvih manj.

Tudi pred zadnjo vojno je bil Churchill osamljen. Zaman je opozarjal rojake in svet na nevarnost v hitlerizmu. Pridigal je gluhih ušesom. Šele ko je izbruhnila vojna, so 64-letnega Churchilla poklicali, naj reši domovino in svobodni svet.

Po veličastni zmagi nad nacizmom in fašizmom so Churchilla spet vrgli iz vlade. Taka je bila hvaležnost njegovih rojakov.

Toda mož je v 77. letu starosti doživel še enkrat zadoščenje, da je stopil na čelo države in ostal tu do torka zvečer, ko se je prostovoljno umaknil.

V svojem življenju je padal in vstajal, a ni zgubil miru. O sebi je rekel, da je bil vse svoje dni »srečen«, pa naj je bil od vseh zapuščen ali slavljen in na oblasti. Preden gre, je hotel doseči še to, da pomiri komunistični vzhod z zapadom ter tako prepreči novo vojno. Ta želja se mu ni izpolnila.

Zato je njegov odstop ozarjen z otožnostjo, vendar navdse lep in časten: stari Churchill se umika, obdan od občudovanja vsega sveta, spoštovan od prijateljev in sovražnikov. Z njim se ne poslavlja le državnik, temveč tudi velik govornik in izredno močan pisatelj ter človek nenavadnega poguma.

Taki možje se rode redko, le nekateri v stoletjih.

Dopisi s Tržaškega

OPČINE

Laški priseljenci so postali zadnje čase zelo delavni. Njihov fantovski odsek Katoliške akcije pripravlja letos mogočno procesijo velikega petka. Pred vojno so take slovesnosti imeli v Kopru. Kaže pa, da mislijo begunci prenesti na Opčine tudi svoje navade. Procesija se bo začela pri odhodni postaji openskega tramvaja, šla mimo ezulskega naselja in se bo končala pri Obelisku, kjer bodo postavili velikanski križ. Na posameznih postajah bodo baje govorili laiki. Lice Opčin se je po prihodu novih gospodarjev zelo spremenilo. Povsod srečaš tuje obraze. Hiše, ki so jih zapustili Amerikanci, so v glavnem zasedli državni uslužbeni, nekateri tudi italijanski častniki. Značilno je, da imajo nove družine mnogo otrok, kar seveda jači laško šolo. Spremembo opaziš celo v cerkvi. Priznati moramo, da so italijanski obredi bolj obiskovani kot naši, kar nam prav gotovo ne dela časti.

Kakor običajno bo tudi letos v soboto proti večeru slovesno vstajenje. Obred začne ob 19. uri, po procesiji pa bodo blagoslavljali jedi. Na veliko noč bo ob 11. uri slovesna peta maša. Pevski zbor bo izvajal Tomčevo mašo, ki jo sestavljajo sami slovenski velikonočni napevi. Želeli bi, da bi se je udeležili tudi Slovenci iz mesta.

Zadnje dni so v naši kino dvorani predvajali film »Quo vadis«. Ljudje so bili zelo zadovoljni in izrazili so željo, da bi take filme večkrat videli. Ugotoviti moramo namreč, da pri nas kažejo povečini slabe filme. Le tu pa tam pride kak dober. Upamo, da bo lastnik upošteval naše želje, saj izbira med dobrim in slabim menda ni težka.

BARKOVLJE

Po dolgi bolezni je v ponedeljek, 4. aprila, umrl Fran Pertot, Matičetov, upokojeni sodnijski uradnik. Izhajal je iz vzorne barkovljanske družine, ki je dala celo vrsto prosvetnih delavcev. Pokojnika je odlikovala izredna ljubezen do slovenske pesmi. Udeleževal se je zlasti pri cerkvenem zboru, ki je z njim zgubil svoj steber.

Blagi pokojnik naj mirno počiva v domači zemlji. Sorodnikom izrekamo naše iskreno sožalje.

TREBČE

Deset let je skoraj, odkar se je vojna končala, a se na žalost še vedno dogaja, da se nekateri naši ljudje igrajo z najdenim orožjem. Nič čudnega, če jim to nezakonito ravnanje povzroča preglavice, katerih posledice bodo občutili morda vse življenje.

Tak primer se je pri nas dogodil pretekli teden. Nedaleč od vasi je policija ustavila 23-letnega domačina Marina Čuka, ko je pod pazduho nosil sumljiv zavoj. Odvedli so ga na opensko policijsko poveljstvo, kjer so zavoj odprli in v njem našli nič manj kot eno brzostrelko in en samokres. Fant je nedolžno povedal, da mu je orožje pred nekaj dnevi izročil v varstvo 27-letni Edvard Križmančič iz Trebče. Razume se, da so policisti zaprli tudi Križmančiča, ki je prijateljeve izjave potrdil. Dodal je, da je orožje našel na nekem travniku.

Medtem ko so oblastva Križmančiča izpuščila na začasno svobodo, so njegovega tova-

riša odpeljala v tržaške zapore. Seveda so oba prijaviteli sodišču. Mladeniča se najbrž niti ne zavedata, koliko žalosti in stroškov sta s svojim lahkomišelnim dejanjem povzročila družinam.

Našo mladino svarimo, naj se najdenega orožja ne dotakne, pač pa ga naj naznani policiji.

BORŠT

V sredo smo pokopali upokojenega nadučitelja Josipa Bertoka. Pokojnik se je rodil v Bertokih, služboval pa je v Kubedu, Ospu in končno tudi v Bertokih. Bil je vzoren učitelj, ki se je živo zanimal tudi za prosvetno in gospodarsko življenje. Razume se, da njegovo javno delo ni šlo v račun fašistom. Zato so ga začeli preganjati ter končno tudi upokojili. Zadnja leta je živel v Borštu od revne pokojnine ter dolgo bolehal. Pogreba se je udeležila velika množica ljudi in se s tem nekoliko oddolžila za vse dobro, kar je pokojnik storil našemu ljudstvu.

Naj mirno počiva v Stvarniku, sorodnikom pa iskreno sožalje.

VELIKI REPEN

Burja, ki je skoraj 10 dni nepretrgoma divjala, je povzročila mnogo škode. Kmetje niso mogli opravljati svojih del. Marsikdo ni še vsadil niti krompirja. Sedaj je skrajni čas, da povežemo trte, ki so že začele močno poganjati. Veliko škodo je zadnje dni utrpelo sadno drevje, ker je burja odnesla marsikateri cvet. Upamo, da bo sedaj lepo vreme, ko bomo lahko opravili zaostala dela na polju.

V torek zjutraj se je v Trstu ponesrečil 20-letni Roman Škabar. Mladenič je na delu padel z lestve ter se pri tem močno poškodoval. Odpeljali so ga v bolnišnico, kjer se bo moral zdraviti nekaj dni. Želimo mu, da bi čimprej okreval.

Priziv nabrežinskega župana

Te dni je župan Terčon vložil na generalnega komisarja dr. Palamaro priziv proti imenovanju posebnega komisarja, ki je 7. marca v Nabrežini izdal gradbeno dovoljenje ustanovi »julijskih in dalmatinskih beguncev«. Sklicujoč se na obstoječe občinske in deželne upravne zakone, je župan zahteval, naj dr. Palamara prekliče ali odloži ukrepe podprefekta dr. Macciotta.

V prizivu g. Terčon trdi, da je postopek podprefekta nezakonit, kajti po obstoječih zakonih smejo nadrejena oblastva imenovati posebne komisarje le v primerih, ko občinski upravniki ne izvršujejo svojih dolžnosti ali pa ko se izkaže, da občinska uprava iz kateregakoli razloga ne more redno poslovati.

V nabrežinski zadevi pa ni bilo niti prvega niti drugega primera. Občinska uprava je namreč s pismom z dne 25. februarja javila begunski ustanovi, naj do 10. marca počaka na dokončen odgovor, ni pa s tem občina izjavila, da je prošnja beguncev dokončno odbila. Prav tako se podprefekt ne more sklicevati na dejstvo, da je begunska ustanova dne 18. februarja določila občini samovoljni

SV. IVAN

Naši cerkveni pevci se pridno pripravljajo na slovesno peto mašo, ki bo na veliko noč ob 10. uri. Letos se je pevski zbor lotil dela z nekoliko večjo marljivostjo, ker bodo sveto mašo prenašali po radijskih valovih. Do sedaj se je slovenska radijska postaja posluževala cerkve na Opčinah ali pri Sv. Jakobu, letos se je pa odločila za Sv. Ivan.

Prav bi bilo, da bi se te slovenske cerkvene slovesnosti udeležilo kar največje število tržaških Slovencev. Slišali bodo naše mogočno velikonočno petje, saj smo prepričani, da se bo naš zbor častno odrezal.

Ker smo že pri petju, naj napišem še nekaj. Svoj čas smo Svetoivančani imeli odlični zbor, ki je nekaj let po drugi svetovni vojni začel na žalost pešati. Tega so bile krive politične razprtije, ki so se prav tedaj razbohotile ter povzročile občutno škodo ne samo cerkvenemu petju, temveč tudi vsemu našemu narodnemu življenju. Sedaj je skrajni čas, da naš zbor pomnožimo z novimi glasovi, ker že slišimo, da se mislijo vanj vrniti nekateri tujerodci. S tem bi mi znali počasi zgubiti važno postojanko, ki jo do sedaj krepko branimo. Upamo, da bodo naši ljudje pravočasno priskočili na pomoč.

SESLJAN

Novo šolsko poslopje, ki ga naša vas tako krvavo potrebuje, prav zares nima sreče. Najprej je nastal prepir, ker večina Sesljančanov ni bila zadovoljna s prostorom, ki ga je bil pripravljen odstopiti devinski princ. Zato se je občinska uprava odločila, da zgradi šolo na Legiševem zemljišču ob novi cesti v Vižovlje. Pogodili so se že za ceno ter pripravili vse načrte, kar pride glas, da se šola na tistem mestu ne more graditi. Vzrok je v tem, da bodo speljali ravno po tisti parceli ceste, ki bo spajala današnjo obrežno z avtocesto.

Sedaj je treba čimprej najti nov prostor, kajti država je prvo vsoto denarja že nakazala.

rok 10 dni, ko se ima gradbeno dovoljenje izdati, kajti noben zakon ne daje zasebnikom pravice, da smejo javnim ustanovam postavljati ultimatum. Šele po 10. marcu bi begunci in tudi podprefekt smeli ukreniti, kar bi smatrali za potrebno. Toda podprefekt dr. Macciotta je kljub temu že 7. marca imenoval komisarja.

Župan Terčon nadalje trdi, da je posebni komisar nezakonito ravnal tudi pri podpisu samega gradbenega dovoljenja. Kajti če zakon predvideva imenovanje komisarjev, ni še s tem rečeno, da zanje ne veljajo predpisi o izdajanju gradbenih dovoljenj. In ti predpisi jasno govore, da je treba najprej sklicati člane gradbene komisije, slišati njihovo mnenje in šele potem dovoljenje izdati ali odbiti. Ker posebni komisar ni niti sklical niti zaslišal članov komisije, je njegov podpis neveljaven.

Vidimo torej, da ima naša občina poleg gospodarskih, socialnih in političnih še celo vrsto pravnih razlogov, ki govore v njen prid. Upamo, da bodo oblastva vse to upoštevala ter opustila svojo dosedanjo krivično in protislovensko politiko.

Dopisi iz Goriške

DRUGI RODITELJSKI SESTANEK

Kakor napovedano je bil na cvetno nedeljo drugi roditeljski sestanek za starše dijakov nižje in višje gimnazije, liceja in učiteljska. Sestanek je otvoril in vodil ravnatelj dr. Nemeč.

Najprej je v kratkem predavanju razvil nekaj misli o vzgoji profesor dr. Josip Bitežnik. V uvodu je omenil obrede oljčne nedelje in še zlasti dogodka velikega tedna. Ti stavijo zelo živo v ospredje glavno vprašanje vse prave vzgoje, to je vprašanje človekovega značaja ter ciljev vzgoje, ki je najvišja, a tudi najtežja človekova umetnost.

Vodilno in zdravo smer lastnega in tujega vzgajanja je pa predočil v legendi največjega grškega narodnega junaka Herakleja. Ta se je na križpotju odločil za življenje, ki je zlasti v početku in morda tudi trajno, posuto s trpljenjem, trnjem, trudapolnim delom in hudim naporom, a se konča z veselo brezsmrtnostjo, kakor pravi eden izmed največjih vzgojiteljev in filozofov človeštva Platon. To pot so hodili tudi vsi veliki slovenski možje, ki so položili neporušljive temelje nesmrtnemu hramu slovenske kulture. Življenjsko smer, ki vodi do »sreče«, je predavatelj prikazal v veliki Prešernovi umetnini Glosi.

Nato se je pričela razprava. G. Brumatova je v imenu staršev izrazila željo, da bi govornik priobčil celotno predavanje v tisku.

Starši so potem omenili še druga važna vprašanja šolskega življenja, zlasti ovire, ki onemogočajo, da bi slovenska šola popolnoma dosegla svoj uspeh. Ugotovili so, da naše šole nimajo primernih učil, niti dovolj zemljevidov, še manj pa učil za poučevanje fizike in kemije. Zato so starši sklenili, da bodo kot pošteni davkoplačevalci s primerno spomenico pozvali ministrstvo za prsveto, naj našemu šolstvu poskrbi učila, ki jih zahteva vsaka moderna šola. Na sestanku so primerno ožigosali tudi ravnanje tistih staršev, ki brez vsake potrebe in zgolj zaradi pomanjkanja narodne zavesti vpisujejo svoje otroke v italijanske šole; zavrnilo so tudi zadržanje tistih staršev, ki grozijo otrokom, da jih bodo, če ne izdelajo, prepisali v italijanske šole. Gre le za redke primere, a je vendar potrebno tako ravnanje tudi javno obsoditi. Končno so starši še sklenili, da bo prihodnji skupni sestanek v nedeljo, 8. maja.

Slovensko časopisje je že večkrat obsodilo prosvetno upravo, da zanemarija slovensko šolstvo, ker mu ne daje niti najnujnejših sredstev na razpolago, da bi doseglo zaželene uspehe.

IZ ŠTEVERJANA

Pred nekaj tedni smo pohvalno poročali o popravilu vaških cest, ki jo je izvršilo naše delovišče. Odkar pa je nastopilo lepo suho vreme, se je gramoz na cesti Grojna—Dvor tako razpršil, da je pot postala hudo nevarna in naporna za kolesarje, živino, pešce in zlasti za uboge mlekarice. Zato je nujno potrebno, da se z valjarjem čimprej utrdi gramoz, da bo tudi ta cesta tako lepo prehodna kot jazbinska.

JAMLJE

Minilo je komaj dobro leto, odkar smo pokopali domačina Albina Pahorja, ki ga je bila raznesla granata. To orožje je od prve

svetovne vojne dalje zahtevalo že stotine žrtv na našem Krasu.

V ponedeljek preteklega tedna se je v Drasah zopet razstrelila stara avstrijska granata in na mestu usmrtila 27-letnega Alfreda Krošlja ter 31-letnega Masettija Julija. Oba sta bila brezposelna; Masetti je bil poročen in je zapustil vdovo ter dva otroka.

Pokojni Krošelj je skrbel za osemčlansko družino, ker so bili vsi njegovi bratje in sestre brezposelni. Pokopali smo ga ob veliki udeležbi ljudstva iz naše vasi in tudi iz okolice. V sprevedu so nosili štiri vence. Od narodno zavednega mladeniča se je na grobu poslovil deželni svetovalec g. Nanut Viljem. Govornik je poudaril, kako številne so žrtve brezposelnosti ter žrtve ostankov orožja iz prve svetovne vojne.

Alfred Krošelj naj v Stvarniku mirno počiva! Njegovi družini pa izrekamo iskreno sožalje.

OSLAVJE

Preteklo nedeljo je bila zares prava pomlad. Sonce je bilo močno in je naše griče tako razgrelo, da ni nihče ostal doma, če ni bilo nujno potrebno. Že dolgo nismo videli pri nas toliko izletnikov. Lepega dne je bila vesela zlasti gospa Tilka, čeprav so ji preobilni gostje povzročili veliko dela. Vesel je bil njen сосед g. Bensa. Vsi prostori so bili celo popoldne do poznega večera zasedeni. Priznati je treba, da je gostinstvo na Oslavju in ponekod tudi v Pevmi kar zadovoljivo. Gosta lepo in vljudno postrežejo z dobro kapljico in radensko vodo, ki človeka posveži in pomiri. Vesel je človek še posebej domačega kruha, ki ga žal včasih zmanjka, če je preveč ljudi, kot se je to zgodilo v nedeljo.

ŠTMAVER

Življenje in delo sta se sedaj vrnila k nam. Tudi izletniki so nas preteklo nedeljo obiskali v obilnem številu. Narava, vinogradi in sadno drevje zbirajo svoje sile in v nekaj dneh bodo naša vas in z njo vsa Brda pozdravila potnika v polnem cvetju. Brda v pomladanskem cvetju so pravi zemeljski raj.

Ko z ljubeznijo pišemo o lepoti rodne grude, se nam smilijo ljudje in živina teh revnih krajev, ker smo vsi Brici še vedno brez zdrave pitne vode. Nekaj metrov pred nami se naši obmejni bratje veselijo tega največjega božjega daru, le mi moramo še vedno tarnati in čakati. Zganite se že vendar in preskrbite tudi nam zdrave pitne vode. Goriški župan, ki je že večkrat pokazal razumevanje za naše potrebe, naj proslavi svoje javno delo s tem, da ugodno reši to življenjsko vprašanje naših Brd.

Rojak g. Gabrijel Devetak se je z Dunaja vrnil v naš pomladanski Štmaver, kjer se je pretekli teden mudil več dni s svojo spremeljevalko gospo Heinovo. Na Dunaju je igral na radiu in nastopil v Glasbenem društvu. V kratkem homo morda o njem kaj več spregovorili.

PODGORA

Pred kratkim smo v listu izrazili upanje, da se bo v tovarni ponovno odprla notranja menza za naše delavce. Bila je dolgo časa ukinjena, ker delavci niso bili zadovoljni s tedanjo hrano. Naše upanje se je, hvala Bo-

gu, uresničilo. Menza se je obnovila in delavci so sedaj zares zadovoljni, ker lahko dobi-jo sveža in dobro pripravljena jedila. Tudi cena je primerna.

Prav tako se veselimo, da gradnja nove tovarne rayona precej hitro napreduje. Dovršitev del pričakujejo zlasti domači brezposelni, ki že dolgo časa nimajo primerne- ga zasluzka. Upamo, da bo tovarna zaposlila okoli 300 novih delavcev.

Veseli nas tudi, da bo most, ki naj združi Podgoro z Gorico in Stražicami, v kratkem zares zgrajen, in sicer na novem mestu v višini gostilne Terpin v Podgori.

KULTURNA PRIREDITEV

V četrtek preteklega tedna in v nedeljo je dramski odsek Marijine družbe igral Nicodemijevo dramo »Sovražnica«. Igro so priredili tako, da so lahko igrale same ženske. V nedeljo je bila dvorana Brezmadežne na Placuti prenapolnjena, ker je vsem Goričanom znano, da razpolaga Marijina družba z dobrimi igralkami. Ljubitelji dramske umetnosti so tudi to pot občudovali zlasti igralki glavnih vlog, sestri Saksida in hčerko goriškega cvetličarja Bandlja. Marijini družbi čestitamo ne le zaradi njenega verskega, marveč tudi živahnega narodno-kulturnega udejstvovanja.

DVE SMRTI

V ponedeljek se je kot blisk razširila žalostna vest, da je v Postojni nenadoma umrl 51-letni šofer prevoznega podjetja Goriziana, g. Vidrih Franc. Ob štirih se je odpeljal s kamionom po drva v Postojno, ob osmih pa je podjetje dobilo telefonsko obvestilo, da je pokojnika zadela srčna kap. Zaradi plemenitega značaja je bil g. Vidrih priljubljen in od vseh Goričanov spoštovan.

Blagega pokojnika so pokopali na goriškem pokopališču v četrtek preteklega tedna. Pogreba se je udeležilo veliko število prijateljev in zlasti dijakov, ki so s tem izrazili sožalje svojima součencema, hčerki in sinu blagega pokojnika.

Užaloščeni gospe in pokojnikovim otrokom naše iskreno sožalje. Blagemu Francu naj sveti večna luč.

V sredo preteklega tedna je srčna kap zadela tudi znanega goriškega odvetnika dr. Artura Targionija, ki je dopoldne še krepko branil svoje stranke na sodnji. Pokojnik je bil iz Firenc; ob koncu prve svetovne vojne je ostal v Gorici, kjer se je poročil s hčerko ugledne slovenske družine Jakončič. Udejstvoval se je pri raznih organizacijah, bil je več let tajnik odbora za vojno odškodnino, kjer se je odločno boril za koristi goriških vojnih oškodovancev. Njegov pogreb je bil pretekli petek. Užaloščeni vdovi in njenim otrokom izrekamo globoko sožalje. Pokojniku naj ljubi Bog bogato povrne vse, kar je dobrega storil tudi za Slovence.

STAVKA PROFESORJEV

Kakor po vsej Italiji in na Tržaškem so pretekli četrtek in petek stavkali skoro vsi profesorji srednjih šol tudi v Gorici. Stavka je po vsej državi odlično uspela, kar dokazuje, da je bila nujno potrebna in pravična. Profesorje so v stavko silili zgolj gospodarski in ne politični razlogi. Dostojanstvo vsake države in naroda najbolj trpi, če se delo vzgojiteljev in učiteljev tako podcenjuje, da jih za njihovo truda in odgovornosti polno

Beneška Slovenija

IZ VIDMA

Iz videmskega tednika »La vita cattolica« smo zvedeli, da bo v videmskem semenišču ustanovljena v trajen spomin na pokojnega msgr. Ivana Trinka štipendija za revnega bogoslovca videmske nadškofije. Tednik je objavil prvi seznam darovalcev, med katerimi so imena odličnih cerkvenih dostojanstvenikov. Sklad znaša doslej 334.100 lir.

Med darovalci naj omenimo apostolskega nuncijskega pri španski vladi, ki je daroval 50 tisoč, nadškof Nogara je vplačal 25 tisoč, pomožni škof Cicuttin 5000, škof Emil Pizzoni 5000, škof Florit 5000, nadškof Lev Nigris 5000, predstojniki in profesorji malega in velikega videmskega semenišča 100 tisoč, dve neimenovani osebi iz Sapade 17 tisoč lir. Med darovalci je dolga vrsta kanonikov in duhovnikov, ki se jim bodo gotovo pridružili še drugi. Tako bo ohranjen trajen spomin na slovenskega vzgojitelja, ki je v tistem zavodu preživel kot učenec in profesor čez 30 let.

Ponovna počastitev nepozabnega msgr. Trinka draži živce farizejskih članov zagrebnega odbora za obrambo vere in domovine v nadiških dolinah, ki nadaljuje svoje

nepošteno delo s slepimi okrožnicami, pri čemer mu previdno pomaga Messaggero Veneto.

ČRNI VRH

Črnovrškega dušnega pastirja je škofija prestavila daleč v Furlanijo. G. El Artico je bil hudo sprt s svojimi ovčicami, ki so že več let zahtevale njegovo odstranitev. Ni nam znano, zakaj so ga premestili, vendar si lahko mislimo, zakaj mu niso verniki sledili in se z njim obnašali kot z najemnikom.

Na praznik Marijinega oznanjenja je Črni vrh bil kakor v obsednem stanju; povsod si srečaval može javne varnosti, celo v cerkvi in okoli nje. Ob navzočnosti odhajajočega vikarja Artica je pel slovesno mašo neki drugi laški župnik iz doline. Župnik Zaban iz Landarja pa je ostro naznanil Črnovršanom, da gre vikar Artico proč in da ne bo drugega vikarja in tudi službe božje ne, dokler ne bodo nesli v kurijo vse plače, oziroma »berarije«, ki mu je niso dali v zadnjih štirih letih. Za vsako potrebo se bodo morali zateči daleč v dolino k župniku v Briščah.

Neredov ni bilo, vendar se nam le čudno zdi, kako je v naših vernih vaseh kaj takega sploh mogoče.

Dopisi iz Goriške

(Nadaljevanje s 5. strani)

poslanstvo plačujejo kot berače.

Vodstvo združenih sindikatov srednjih šol napoveduje novo štiridnevno stavko od 16. do 20. aprila, če vlada do tedaj na primeren način ne ugotovi socialno utemeljenim zahtevam srednješolskih profesorjev. Vlada naj uvidi svojo napako, da dopušča prevelike socialno-gospodarske razlike med različnimi vrstami državnih uradnikov. To ruši temelje socialni pravičnosti. Želimo tudi, da se ob priliki pravičnih stavk pokaže v vrstah vseh slovenskih profesorjev večje soglasje kot pri stavki v preteklem tednu.

CESAR AVGUST

Pred nekaj dnevi smo Goričani zagledali na oglu ulice Roma nov spomenik. Ko smo ga opazovali, smo spoznali, da je to spomenik cesarja Avgusta Oktavijana, ki je umrl 4. leta po Kristusu. Na prošnjo hčerke Julije je obnovil porušeni Pulj. Prebivalci mesta na polotoku so zato iz hvaležnosti postavili cesarju spomenik. Puljski begunci so ga prinesli s seboj in po prizadevanju goriškega župana je bil pretekli teden postavljen na to mesto, bržkone v soglasju z občinskim svetovalecem Pedronijem, ki je ob razpravi o pokrajinski samoupravi izustil, da mora Gorica postati odskočna deska za italijansko civilizacijo proti vzhodu. Pri nas se ta omika kaže predvsem le v težnji po raznarodovanju Slovencev.

Gospodje naj sami presodijo, ali so umestne besede, ki jih mislijo vklesati v spomenik: »Guarda ai violati termini d'Italia — in fiduciosa attesa«. — »Gleda na pogažene meje Italije — in poln zaupanja čaka«.

Spomenik je lep in prebivalci Pulja so izvršili do cesarja le svojo dolžnost, ko so mu ga postavili. Zato bi bilo prav, da so ga njihovi potomci tam pustili in tudi sami tam ostali ter za svoj narod, če treba, tudi kaj pretrpeli.

Medtem ko po drugih slovenskih deželah ni bilo še slovenskih učnih knjig, so jih na Tržaškem imeli že izza l. 1846. Preskrbel jih je prav Stadion, pisal pa jih je znameniti Goričan Štefan Kocjančič. Mimogrede naj omenim, da je prav pred kratkim pisal o njegovem bogatem jezikoslovnem delu g. Cronia, profesor na vseučilišču v Padovi. Tržaške osnovnošolske učbenike so dolga leta rabili po slovenskih šolah, dokler niso začele izhajati šolske knjige Slomška, Močnika in Praprotnika.

Šele septembra leta 1848 je prišel splošni ukaz z Dunaja, naj se v ljudskih šolah poučuje v materinem jeziku. A je šlo vedno počasi. Statistike iz leta 1851 povedo, da je še takrat od sto za šolo godnih otrok na Primorskem hodilo k pouku komaj devetin-dvajset; na Kranjskem pa še mnogo manj.

ŠE NEKAJ KULTURNIH DROBCEV

Ne smemo misliti, da v Trstu pred sto leti ni bilo slovanske ali slovenske kulture. Slovenski šolniki so že takrat poučevali tudi na višjih šolah. Z namenom, da se dvigne pomorstvo, je vlada l. 1817 ustanovila pomorsko šolo. Glavni jezik je bil seveda nemščina. Leta 1857 so na tem zavodu poučevali matematik Zečević, astronom doktor Kuneš in geograf Čizman. (Se nadaljuje)

Spomini iz starega Trsta

Po bogatih patricijsko-trgovskih družinah so začeli paziti posebno na lepo pohištvo. Posnemali so stari klasični slog Grkov in Rimljanov, a s precej slabim okusom. Stoliče in mize so imele pozlačene vložke in barve. Po omarah, »kasetonih« in posteljah je mojster naložil vse polno okraskov in zavijatih figur. Včasih si mislil, da je nekaj kot harfa ali lira, pa je bila le tako narejena stolica. Zelo so ljubili tudi zavese in razne zastore, ki so viseli povsod ter nesimetrično delili sobane v razne predele in koticke. Po vseh omarah in policah so radi imeli razstavljene majhne predmete, urice, kipce in razno dragoceno šaro. Zdelo se ti je, da si v muzeju.

Tudi v kuhinjah so se ob vseh stenah bleščali bakreni kotli in pokrivače. Te so ženske venomer drgnile s peskom.

Država je seveda mirno, patriarhalno življenje rada podpirala. Saj so le na ta način odvrčali podložnike od misli na pravice in enakopravnost.

Zunanje življenje je pred letom 1848 v Trstu in okolici precej napredovalo. Trgovina je prinesla blagostanje, to pa udobnejše življenje, kar se je najbolj opazilo v obleki in v boljših stanovanjskih razmerah. Seveda ne smemo pri tem misliti na staro mesto, ki je še ostalo tako kot v patricijskih časih.

VZGOJA IN IZOBRAZBA

Slabše je bilo z vzgojo in s šolanjem otrok. Siroke ljudske plasti so bile še vedno brez šol in pravega pouka. Nepismenost je bila globoko zakoreninjena. Nižjih šol sploh ni bilo. Bogatini so pošiljali svoje sinove v jezuitske šole v Gorico ali Ljubljano, nekateri v Bergamo ali Padova. Toda takih, ki so težili po višji izobrazbi, je bilo v kupčijskem mestu od sile malo. Za žensko izobrazbo je bilo pa še slabše poskrbljeno. Meščanska dekleta so se v kakem zavodu naučile za silo kaj malega brbljati po francosko in nekaj

krempljati na klavir. Tako so lahko mamine hčerke pri čaju v salonih goste in snubce »očarale« z glasbo.

Ko se je po francoskih časih spet osnovalo »C. kr. Primorje«, je dunajska vlada skušala ponemčiti ostanke nekdanjega šolstva. Že leta 1815 je v Trstu ukinila italijanske nižje šole in vpeljala nemške.

O slovenskih pa ni bilo ne duha ne sluha. Kriva je bila vlada, a tudi ljudska nemarnost. Na papirju je sicer že od leta 1826 obstajal vladni odlok, da se sme na ljudskih šolah poučevati tudi slovenski jezik. V trgih in mestih so bile šole postavno dvojezične. To se pravi, da se je slovenščina smela poučevati; v resnici pa je bilo vse nemško. Učiteljev država ni plačevala; bili so v breme občinam, ki so jim določevale biro po hišah. Marsikateri kmet pa niti predpisanih mernikov moke ali kg krompirja ni hotel dati. Zato so morali učitelji, ki so že tako bili malo izobraženi (navadno kaki dosluženi podčastniki) opravljati še službo cerkvnika ali organista. Šele mnogo kasneje, leta 1847, je vlada pristala, da bi podeželski učitelj prejemal po dve sto goldinarjev na leto. To je bilo malo; saj je imel sluga v kakem državnem uradu po tri sto goldinarjev. Ljudje sami pa tudi niso imeli smisla za šolanje otrok, ker se v nemški šoli niso nič naučili in so starši raje videli, da so gonili živino na pašo.

Na Tržaškem se je začel za šolstvo malo bolj brigati novi guverner grof Franc Stadion. Imenovan je bil na to mesto februarja l. 1841. Sedem let je ostal na mestu. Bil je razgledan mož in bistrega, naprednega duha. Hotel je, da se dvigne tudi kulturno življenje Trsta. Zbiral je krog sebe mestne izobražence in jih navduševal tudi za šolstvo. Na njegovo pobudo se je zgodilo, da so tržaški Slovenci tako v društvenem življenju kakor v šolstvu prednjačili pred Ljubljano.

Skozi noč trpljenja

v zarjo poveličanja

Ivan Cankar

Naše Veliko jutro

Dolga, temna stoletja smo živeli kakor v groznici, ki je glasnica smrti. Komur je Bog dodelil mehko dušo, k sanjam nagnjeno, v zvezde zamaknjeno, zvesto dušo, ki ne pozna nasilja in veruje v pravico, tak človek je kmalu ponižen hlapec svojemu sosedu. Ker ta sosed nima mehke duše, pač pa ima prostrano posestvo in potrebuje sužnjev, da delajo zanj...

Tako smo živeli dolga stoletja, kakor nekoč v stari Kartagini sužnji Hamilkarjevi... Lačni in goli smo uklenjeni gonili silni mlin, od zore v mrak... od zore v mrak... brez nehanja, mleli pšenico za gospodarja... Nihče med nami se ni upal pomisliti, da bi lahko bilo drugače in da Hamilkarjev ukaz ni božji ukaz.

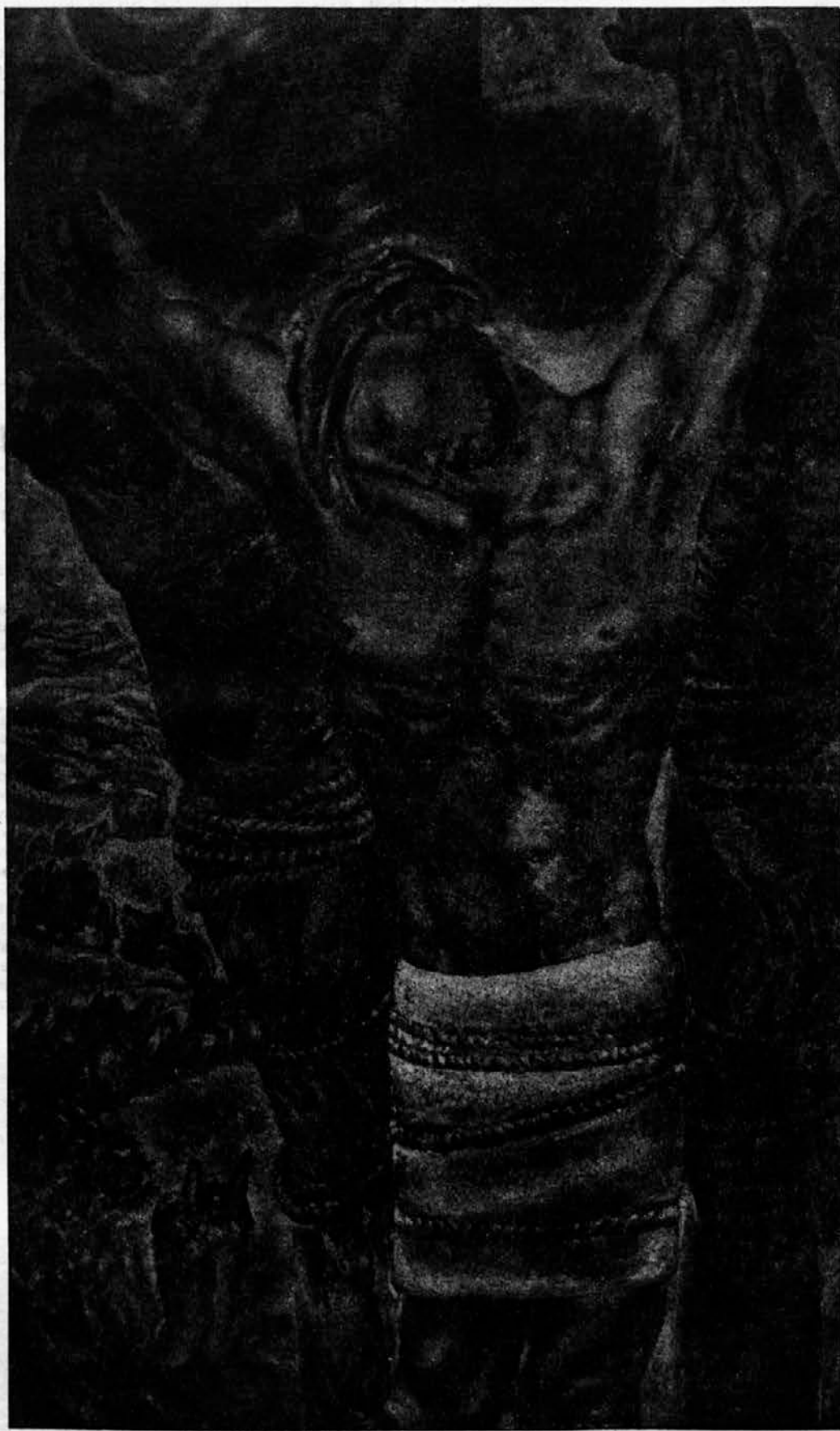
Nezaslišano je bilo trpljenje Gospoda našega Jezusa Kristusa. Ker trpljenje njegovo je bilo trpljenje vsega človeštva od stvarjenja do sodnega dne. Ko je na Cvetno nedeljo jezdit v Jeruzalem in so ga obsipali s cvetjem, nastlali mu z oljkovimi mladikami zmagoslavno pot, klicali mu hozana, je bil tih in žalosten pogled njegovih oči; gledal je v nezvestobo, v ponižanje, v neizmerno bolečino in v smrt. Na Oljski gori se je Bog sam razjokal pod težo svoje bridkosti, razjokal se s krvavimi solzami ob grozoti, ki jo je videl pred seboj. In prosil je, Bog sam je prosil: »Daj, da gre ta kelih mimo mene!« Vesoljno človeštvo je malodušno klečalo na tleh, trepetalo, omahovalo za trenotek; ni omahnilo. Mir je legel v dušo, ki je spoznala, da je za poveličanje in vstajanje treba ponižanja in smrti na križu.

Njega čistega so gonili od Ane do Kajfa, gonili so ga uklenjenega, zasmehovali so ga, pljuvali mu v sveti obraz; bičali so ga, kronali ga s trnjem, da je lila kri na uboga lica. Vse je tako moralo biti; kajti rečeno je, da skozi noč bridkosti, ponižanja in trpljenja vodi pot v poveličanje.

Trikrat je omagal Kristus pod križem, trikrat so se mu zastrle oči. In ko so ga razpeli na ta strašni križ, ko so vadljali pod njim za njegovo rdečo haljo, rdečo od božje krvi, je zaklical On sam, zaklical v neznani bolesti: »Bog, o Bog, zakaj si me zapustil!« Tudi to je moralo tako biti. Zakaj treba je bilo Sinu božjemu, treba je človeku, narodu in človeštvu, da pred sijajnim vstajanjem svojim toči krvave solze na Oljski gori, treba mu je Judeža izdajalca, krivičnih sodnikov, zasmehovanja in bičanja in trnjeve krome, treba križeve poti in povišanja na križ...

Ta sveta povest je naša povest! Je povest vsakega trpečega človeka, vsakega trpečega naroda; je povest trpečega človeštva...

Dolga, temna stoletja smo blodili po močvirju, s potrtem srcem, brez upanja, brez ve-

F. KRALJ

KRIŽANI

re v svetlobo in življenje, zakrknjeni v svojo ponižanje, v svojo sramoto in bridkost. Ali planil je silen vihar, razgnal je oblake, u-gledali smo sonce in ugledali pot. Nič več nevere, nič več nezaupanja — ven iz močvirja, ven iz teme!

Morda ni še dan Vstajenja, morda je šele

Cvetna nedelja in je pred nami še Oljska gora in križev pot in Golgota. Ali naj se zgodi, kar se mora zgoditi! V naših srcih je zapisano, v evangeliju, da vstajenje pride, ker mora priti. Uprimo oči v sonce: naše veliko jutro je blizu, v lica nam diha rosna zarja njegova.

Na večer križanja

Bilo je proti polnoči. Skozi odprto okno spalnice je valovil dan prve palestinske pomladi. Ob oknu je slonel mož zrelih let, z oblastnim orlovskim nosom, z belo hlamido preko pleč. Gledal je v nejasno gručo mesta pod sabo, kjer je bil dnevni vrvež utihnil.

Sel je k oknu, ker ni mogel zaspati. Cakal je, da je zaspala žena, se po tistem dvignil od nje in se naslonil na podboj. Morda je minila ura, odkar je bil tu, ne da bi si mogel v tem času kaj pomiriti živce. Živel, to je bilo tisto, kar mu ni dalo spati po teh razburljivih dneh, po teh dogodkih, ki so ga potegnili v svoj vrtinec...

In tako je slonel in gledal na mali trg za templjem, kjer je zdaj val mesečine drsel preko kamenitega doprsja cesarja Tiberija. Luna je šla za oblake in tudi mali trg je potemnel. Rahli polnočni vetrič je dahnil na vrtič ob vznožju vile, da je stara košata oljka zatrepetala v srebrnem odblesku... Živci...

Mož si je vrgel konec hlamide na drugo ramo. Se pol noči je imel pred sabo, preden bi lahko doživel novi dan, svetlobo, ki bi ga pomirila. Se pol noči... In vendar ni bilo vzroka, da bi tako ponočeval: zvečer ga je suženj skopal in nadrgnil, tudi večerja je bila po njegovem okusu, tudi batj se mu ni bilo treba ničesar, saj je legionar spodaj pod vrtno stopal gor in dol z dvignjeno sulico.

Bilo je bolje, če je poskusil še enkrat zaspati. Tiho je legel poleg žene.

»Kaj ti je, Poncija?«
Ali žena torej ni spala? Ali se je samo delala, da spi, pa je opazovala vsako njegovo kretnjo?

»Nič,« je rekel.
»Oh, zakaj mi je Jupiter naložil to breme. Morda bi bilo zame bolje, da bi bila žena vaškega lončarja kot žena Poncija Pilata.«

»Kaj pa ti je?«
»To življenje s teboj tu, daleč od domovine, sredi teh Judov, ki nas sovražijo. Ali ne bi bilo bolje, da bi bil konzul kje v Germaniji? Tam bi vsaj bila med odkritimi sovražniki...«

»Mislim sem, da si ta čas spala.«
»Vem, da si mislil. A nisem spala. Gledala sem te, ko si stal ob oknu.«

Pilat je legel na bok, potegnil si je odejo gor do ušes, kakor da hoče dokazati, da bo zdaj res spal.

»Tudi vedela sem, zakaj si šel k oknu...«
Beseda je Pilata zbudila. Toda ni odgovoril.
»Prav dobro sem vedela...«

A to, da je žena tako vztrajala, je bilo dovolj. In Pilat je odbil osorno:

»Spi in molči.«
»Kakor hočem.«

Spet ni odgovoril. A ko je žena začela že jasneje cikati, je Pilat malone pobesnel. Vrgel je odejo raz sebe. Pol se je dvignil na bok.

»Pošljem te nazaj v Rim,« je rekel.
»Lahko bi me poslal že zdavnaj, da mi ne bi bilo treba videti nekaterih reči.«

»Torej kaj pravzaprav hočeš od mene?«
»Nič, saj tako delaš vse po svoji glavi.«

Pilat je zaklel. S tem cikanjem mu je žena dobesedno grizla živce. Da, morila ga je — skočil je s postelje in v znamenje obupa vrgel tigrovo kožo, ki mu je služila za odejo, daleč po sobi. In je začel bos cepetati naokrog, ves besen...

»Sit sem do kraja teh babjih čenč. Sit... Te dni so mi čisto popustili živci in ti — namesto da bi mi priložila vsaj malo počitka, me gnjavaš... Kaj pravzaprav hočeš?«

Prišel je tik do nje, a ona se ni vznemirila. Cisto mirna je bila, roke je držala na odeji.

»Kaj hočeš? Mar bi po tvojem bilo bolje, da sem tistega Kristusa posadil namesto sebe v tole palačo za Tiberijevega namestnika? Ali pa da sem ga poslal v Rim kot cesarskega naslednika? Nehaj vendar enkrat! Nehaj!«

Pilat je besno udaril s pestjo po blazini.
»Oprosti, če ti rečem, da mi je žal, da sem trena strahopetca.«

Pilat se je zdaj vzravnaval pred njo. Bos in pol oblečen je bil videti manjši, kakor je bil, malo neobjen, skoraj smešen.

»Vedi, da ti prepovedujem, da rečeš še kdaj kaj takega.«

»Zakaj pa si pustil, da je tista judovska drhal naredila iz tistega nedolžnega človeka, kar je hotela? Si res prepričan, da je delal proti državi? Zakaj ga nisi potem ti kaznoval? Nisi Tiberijev namestnik v Jeruzalemu?«

»Kaj pa se babe razumejo na politiko?«

Žena ni pokazala niti sledu razburjenosti.

»Če bi bil o tem res prepričan, se zdaj pred mano ne bi tako razburjal. Zakaj se nisi raje razburjal z Judi? Raje si si dal primeti skledo vode, da si si umal roke... Misliš da jih imaš zdaj res čiste?«

Pilat bi bil ženo najraje kresnil po glavi. Toda to bi bilo prvič, da bi jo udaril. Zato se je raje sprostil s tem, da je pograbil odejo s tal in besno udaril z njo po končnici postelje.

»Si moja žena ali nisi?« je rekel.

A ker žena ni odgovorila, je prišel k nji, sedel na posteljo in rekel pomirljivo, skoraj proseče:

»Kaj misliš, da bi bil moral narediti?«

»Zdaj je že prepozno. Kar je, je. Tisti človek je že križan.«

Pilat je mencial med prsti konec odeje.

»Recimo, da sem ga spustil,« je rekel. »In kaj bi bilo potem? Judje bi vzeli zadevo čisto politično. Zatožili bi me v Rim, da podpiram revolucionarje, ki delajo proti centralni oblasti. Si pomisli, kaj bi bilo potem z mojo kariero? Da sem odžagan?«

»Ali bi Tiberij verjel bolj tebi ali Judom? Zakaj zdaj molčiš? Povej!«

»Nočem tvegati komplikacij, v katerih jo ulegnem skupiti.«

»Si pa tvegaj, da je oni človek končal na križu med dvema roparjema...«

»En Jud več ali manj...«

»Zakaj potem ne moreš spati zaradi tistega Juda?«
Pilata je vstal. Zacepetal je z boso nogo po tleh. »Ne boš nehala?« je pritaženo zakričal.

»Kar vpij, da te bo slišal legionar pod vilo, da se bo jutri vsa posadka razgovarjala o tem, kako se pripravava.«

Pilat je spet sedel. Hotel je biti stvaren.

»Jaz sem glede formalnih predpisov na čistem.«

Za veliko noč imajo Judje pravico, da dobijo enega razbojnika, da ga...«

»In si prepričan, da si jim dal razbojnika?«

»Moj postopek je bil birokratično neoporečen. Bil je neoporečen! Hočem, da to priznaš!«

»Ne, tudi če bom še sto let tvoja žena.«

»Zdaj je bil Pilat že iz sebe. Žena je slišala njegovo boso stopanje, ko je šel proti oknu.

Nekaj časa je stal tam, potem se je obrnil.

»Jutri te pošljem v Rim,« je rekel.

»Lepa reč,« je rekla žena.

Udaril je z boso nogo po tleh in šel spat v drugo sobo.

Jadran

„Na trinki, na tronki ena hiš'ca stoji...“

Kdo ne pozna lepe stare slovenske narodne pesmi o treh svetih kapljah Jezusove krvi, ki jih je pretil na križu na sam veliki tpetek? Starejšim je še v spominu taka, kot so jo slišali od svojih starih očetov in starih mater, mlajši so se srečevali z njo že v šolskih klopek...

Leži, leži ravno polje... pripoveduje ta pesem... In sredi tega polja ravnega, ki je Jezusovo, stoji hiš'ca, ki je tudi Jezusova. V hišici je mizica, na mizici kelih zlat in oboje je Jezusovo. In v kelihu so tri svete kaplje krvi... In vsaka od njih ima svoje poslanstvo. Prva bo blagoslovila ravno polje, da bo rasla zlata pšenica. Iz nje bodo delali svete hostije. Druga bo blagoslovila vinske gorice, da bodo trte bogato rodile. Tretja pa bo padla na visoke gore, po katerih prihaja sama Mati božja iz nebes dol do nas...

Povsod po Slovenskem je doma ta pesem, prav povsod. Tudi pri nas, po naših kraških vaseh. Gori v Mavhinjah sem jo slišal in še kje drugje jo gotovo poznajo. Turkova Marija iz Mavhinj mi jo je pripovedovala, pa mi še povedala, da so jo prejše čase peli, ko so varovali mrliča ali pa ko so šli delat v grunt... Prav taka je, kot jo pojejo kje drugje po Slovenskem, na Koroškem, Stajerskem, Gorenjskem, v Beli Krajini ali gori ob Soči. Samo začetek je malo drugačen in konec bolj vesel. Pa med živimi je bolj doma kot med mrtvimi, kot bomo videli kasneje. Preberite si to mavhinjsko pesmico sami:

Na trinki, na tronki
ena hiš'ca stoji,
ena hiš'ca stoji,
saj je Jezusova.

Notre v tele hiš'ci
je ena miz'ca zlata,
ena miz'ca zlata,
saj je Jezusova.

Na sredi tele miz'ce
je en kelih zlat,
en kelih zlat,
saj je Jezusov sad.

Notri v tem kel'hu
tri fance krvi,
tri fance krvi,
saj so Jezusove.

Ta prvi je padel
na ravno polje,
na ravno polje
in na naše srce.

Ta drugi je padel
na vinske trte,
na vinske trte,
na naše srce.

Ta tretji je padel
na visoke gore,
na visoke gore,
kjer Marija dol gre.

Jogrov je dvanajst,
Jezus je trinajst,
Pijmo, bratci, vince,
en glažec al' pa dva,
v imenu Marije
in svet'ga Duha.

Morda se vam zdi zadnja kitica preveč vesela za pobožno pesmico. Pa ni! Morda pa je le pesmica preveč pobožna za priložnost, ob kateri so jo navadno peli. Morda! Pesem je namreč še danes splošno znana zdravljica, ki so jo slovenski ljudje peli v vseli družbi v slavo vsega, kar dobivajo iz božjih rok, najprej pa kruha in vina, ki sta jim po globljem krščanskem gledanju pomenila največji božji dar. Sicer pa ni nič čudnega, če so si slovenski ljudje nekoč tudi ob veseli ali celo veseljaški priložnosti zaokrožili sveto pesem. In pesem o treh kapljah svete krvi je med vsemi našimi zdravljicami najlepša.

Toda narodne pesmi ne trohnijo v knjigah, ampak živijo... Narodna pesem že stoletja posvečuje delavne dni preprostih ljudi in deli z njimi njihovo veselje in trpljenje. Zdaj se rodi, se razcveta, potem pa jo ljudje dolga obdobja pojejo in vsak čas spreminjajo... Vsakdo ima pravico, da jo spreminja, kot sam hoče, kakor se njemu zdj lepša in primernejša... In pesmi v stoletjih ne enkrat, dvakrat, trikrat menjajo svoje lice.

Tako bomo lažje razumeli, če povemo, da je bila pesem o treh kapljah svete krvi nekoč vse kaj drugega kot vesela pesmica naših vinskih gor. Bila je namreč pobožna pesem, ena od mnogih, v katerih je slovenski človek podoživljal skrivnosti trpljenja Gospodovega. Bila je to stara pasijonska pesem. Preučevalci slovenske narodne pesmi pravijo, da je nastala tam nekje v 12. stoletju. Torej je silno stara, častitljiva, kot pravimo. Prvotno je pripovedovala o Jezusu, ki so ga hudobni Judje na križ razpeli, mati Marija pa je pod križem klečala, svoje križce razprto držala in vanj je lovila sveto rešnjo kri Sino-vo. Poleg nje je stal sveti Sentjanž, božji učenec, in je kri sejal — po goricah in dolinah, da so zrastle trte in pšenica za vino in kruh mašnikom in v odrešenje sveta.

Pa še besedo v opravičilo našim prednikom, da so tako sveto pesem prenesli v vinske hramove in vesele družbe... Le čemu bi jim zamerili? Bolj kot nas danes so jih prevzele skrivnosti krščanske vere, bolj kot mi danes so oni živeli s Cerkvijo eno življenje. Iz božjih rok so prejimali vse, zlasti še kruh in vino, oba naša brata, kot bi rekel sveti Frančišek, ki ju je sam Bog držal v rokah. Za kruh in vino je naš kmet v potu svojega obraza najtrše delal vse leto in za svoje trpljenje upravičeno pričakoval božjega blagoslova. Kdo bi mu torej zameril, da je neprestano, tudi ko je zdravljice pel, mislil na Stvarnika. Vedeti je treba, da ni nikoli pozabil dodati tudi kozarček sv. Duhu in Materi Mariji v čast.

I. S.

Slovenski filmi

Končno smo tudi Slovenci dobili svoje domače izvirne filme. S tem smo izpolnili vrzel, ki je globoko zijala v našem kulturnem življenju. Film je namreč eno izmed najmočnejših izraznih sredstev sodobnega človeka. Zavedamo se sicer, da še nismo popolnoma preživeli začetniške dobe, toda uspehi, ki smo jih do zdaj dosegli, nam vzbujajo upanje, da homo v najkrajšem času začeli ustvarjati umetniško zrele dela. Saj je deset let tehničnega, strokovnega in umetniškega izpopolnjevanja na filmskem področju zelo kratka doba, če pomislimo, da se je italijanski film razvijal nič manj kot petdeset let, preden je dosegel današnjo višino. Kljub razmeroma otroški dobi našega filma pa smo že ustvarili tudi nekaj takih del, ki jih lahko mirno primerjamo z mnogimi italijanskimi in drugimi tujimi filmi.

Po mnenju tujih strokovnjakov so naša filmska razvijalnica, kopirnica in ton na mednarodni višini; tudi scenografi so dosegli zadovoljivo raven; glasba našega Bojana Adamiča se lahko meri s skladbami najboljših tujih filmskih glasbenikov. Težave nastanejo pri filmskem snemanju in režiji. Biti dober filmski režiser je namreč zelo težka stvar. Ta posel zahteva izredne ljudi. Režiserji morajo predvsem imeti v sebi močno umetniško silo, globoko in vsestransko znanje ter strokovno usposobljenost. V tem — in pa v pomanjkanju res dobrih umetniških scenarijev — tiči vzrok, da Slovenci ne moremo popolnoma izkoristiti tehnične zmogljivosti naše filmske industrije. Če bi imeli več dobrih režiserjev in piscev filmskih zgodb, bi lahko izdelali pet ali šest celovečernih umetniških filmov letno.

NAŠI UMETNIŠKI FILMI

Začetki slovenskega filma segajo v dobo pred drugo svetovno vojno. Takrat sta namreč nastala prva dva naša filma, in sicer V triglavskih strmih in Zlatorog. Oba sta prikazovala lepote naših planin. Po vojni se je slovenski film začel hitreje razvijati. Do danes je ljubljansko podjetje Triglav film samostojno posnelo sedem celovečernih umetniških filmov ter sodelovalo pri izdelavi treh tujih. V tej dobi so nastali naslednji domači filmi: Na svoji zemlji, Trst, Svet na Kajžarju, Kekec, Jara gospoda, Vesna in Tri zgodbe.

Po sodbi jugoslovanskih in tujih kritikov ter obiskovalcev jugoslovanskih kinematografov so najboljši Vesna, Kekec in Na svoji zemlji; med povprečne spadata Jara gospoda in Trst; med neuspele pa Svet na Kajžarju. Tri zgodbe še niso bile ocenjene, ker je bila njihova krstna predstava šele pred kratkim.

Film Vesna zajema vsebino iz dijaškega življenja v Ljubljani. Zgodba je vesela in zabavna. Igra je naravna, tehnična plat brezhibna. Delo je režiral češki rojak František Čap. Ravnatelj pariške filmske akademije Tessonneauju je bilo zelo všeč. Dejal je, da mu ugajajo njegovo lirično razpoloženje, ki je — kot kaže — slovenska posebnost, ter čisti in sveži obrazi mladine. Vesna si je utrla pot v tujino. Predvajali so jo na Madžarskem, Češkoslovaškem, v Sovjetski zvezi in drugod.

Film Kekec prikazuje privlačno mladinsko zgod-

bo, ki se odigrava na prelestnih gorenjskih planinah. Delo je režiral Jože Gale. Odlikujejo ga lepi naravni posnetki in sproščena igra mladih igralcev. Na filmskem festivalu v Benetkah leta 1952 se je zelo uveljavilo ter je prejelo med mladinski mi filmi prvo nagrado. Razen v domovini je bilo do zdaj predvajano v Veliki Britaniji.

Film Na svoji zemlji obravnava boje med zadnjo svetovno vojno. Delo je prvi slovenski povojni film in je na splošno dobro uspelo. Skoda le, da je tendenčno in ima vrsto poklicnih napak. Kljub temu se je pa zdelo, da smo z njim dobili v osebi Franceta Stiglica dobrega režiserja. Toda že naslednja

Iz filma KEKEC

Slovenski film Kekec spada med najboljša svet. mladinska dela. Leta 1952 je na filmskem festivalu v Benetkah dobil prvo nagrado.

njegova filma — Trst in Svet na Kajžarju — sta nas razočarala.

Jara gospoda je filmska obdelava istoimenske novele pisatelja Ivana Kersnika. Delo je neposrečena zmes gledališča in filma. V njem je režiser Bojan Stupica ponovil vse napake naših začetniških filmov: pomanjkljiva montaža, prepočasen tempo in gledališka igra.

Zadnje naše filmsko delo je omnibus Tri zgodbe. Sestavljajo ga trije filmi, in sicer Na valovih Mure (režiral Igor Pretnar), Koplji pod brezo (režiral France Kosmač) in Slovo Andreja Vitužnika (režiral Jane Kavčič). Sodeč po prvih izjavah kritikov so vsa tri dela umetniško in tehnično dobra. Oblikovno je najbolj dognan film Na valovih Mure, medtem ko umetniško najbolj prepriča Koplji pod brezo.

V letošnjem letu nameravajo izdelati tri domače celovečerne umetniške filme, in sicer Krvavo reko, Kurirja in nov filmski omnibus. Zgodbi prvih dveh del zajemata vsebino iz življenja partizanov in ilegalcev. To vzbuja nevarnost, da bosta deli pristanski in zato zagrešili staro psihološko napako o beločrnem risanju značajev.

Iz vsebine dosedanjih filmov je razvidno, da slovenski režiserji zelo radi uporabljajo za podlago

svojih scenarijev književna dela, ki niso bogata z dejanjem in so zato neprikladna za filmanje. In vendar imamo Slovenci v naši pretekli in sodobni literarni zakladnici vse polno pestre, zanimive in epično razgibane snovi, ki bi jo lahko odlično uporabili za filmske zgodbe, n. pr. Pod svobodnim soncem, Krst pri Savici, Miklova Zala, Jurij Kozjak, Veliki punt, Tolminci, Herman Celjski, Visoška kronika, Divji lovec, Rokovnjači, Deseti brat itd., Jugoslovanska deklaracija, Doberdob, Bazoviška tragedija itd.

NAŠI KRATKI FILMI

Mnogo bolj kakor slovenski celovečerni so se do zdaj uveljavili naši kratki filmi. Imamo jih že kar lepo število in med njimi mnogo takih, ki bi u. spešno tekmovali z najboljšimi tujimi. Med najpomembnejše filme te zvrsti prištevamo Barok v Ljubljani (režiral Milan Kumar), filmsko kantato Kmečki punt (režiral Mirko Grobler), Kroparske kovače (režiral Badjura), Zima mora umreti, Ne-

vesta, le jemlji slovo (oba režiral Zvone Sintič) in film o Otonu Župančiču. Letošnji program obsega izdelavo šestnajstih kratkih filmov.

Ob koncu moram še omeniti, da je slovensko podjetje Triglav film sodelovalo pri izdelavi treh tujih celovečernih filmov, in sicer pri avstrijskem Irena v zadregi ter pri dveh nemških: Dalmatinska svatba in Greh. Prvi dve deli nista umetniško dognani, medtem ko je tretje želo v Zahodni Nemčiji precejšen uspeh.

Ce za zaključek primerjamo slovensko udejstvo vanje z delavnostjo ostale jugoslovanske filmske industrije, moramo ugotoviti, da smo Slovenci razmeroma dobro izpolnili svojo nalogo. V vsej Jugoslaviji je bilo v zadnjih desetih letih izdelanih kakih 40 celovečernih, 406 kratkih, 116 prosvetnih, 6 lutkovnih ter 412 ostalih filmov. Od celovečernih so doživeli enak uspeh kakor naša Vesna in Kekec srbski film Nevihta, ki ga je režiral Pogačić, in hrvatski film Vsi na morje ter Stojan Mutikaša, ki ga je ustvaril Hanžeković. Srbi in Hrvati imajo več srednjedobrih filmov, od katerih so si nekateri utrlji pot v tujino kakor n. pr. Cudežni meč, Sinji galeb, Rdeči cvet, Zofka.

Slovensko in jugoslovansko občinstvo z nekaterimi domačimi filmi ni zadovoljno. Nekatera dela se mu zde le preveč začetniška. Druga se spet do danes še niso mogla otresti ideološko politične tendence. Kljub tem upravičenim pripombam pa je neizpodbitno dejstvo, da se je jugoslovanska filmska industrija v zadnjih desetih letih postavila na lastne noge. In to je trdna podlaga za vsak nadaljnji razvoj.

VESNA

Prizor iz do sedaj najboljšega slovenskega filma Vesna. Samo (Franek Trefalt) in Vesna (Metka Gabrijelčičeva) sta morala prisilno pristati z jadralnim letalom nekje na Gorenjskem in sedaj čakata, da pridejo ponju.

Razen v Vesni je Gabrijelčičeva nastopila tudi v glavni vlogi hrvaškega mladinskega filma Milijoni na otoku.

Župna cerkev v Gornjem gradu na Štajerskem ima šest oltarnih slik slavnega avstrijskega baročnega slikarja Martina Johanna Kremserja Smidta, ki je v naših krajih zapustil nad 40 svojih mojstrov. Ker so bile podobe potrebne popravila, so jih sedaj restavrirali. Preden pa so jih vrnili v Gornji grad, so jih v Ljubljani razstavili. Smidtova dela predstavljajo višek našega oltarnega slikarstva in spadajo med našo najdragocenejšo umetniško posest. Gornjegrajske oltarne podobe odlikujejo prefinjen kolorit, rafinirana osvetljenost, dognana kompozicija in pretehtana tehnika. Smidtovo ustvarjanje je poduhovljeno, njegovi liki pa dihajo vizionaren pridih.

Slovenska simfonična glasba

Beseda simfonija (iz grščine syn=s, phoné=zvok) pomeni po svojem izvoru sozvočje. Grki so s tem imenom označevali sozveneče intervale. V zgodnjem srednjem veku, ko so bila glasbeni teoriji še lastna načela grške glasbe, je ta beseda še pomenila »sozvenenje visokih in nizkih zvokov, ki jih proizvajajo glasovi ali instrumenti«. Pozneje — v srednjem in novem veku — dobiva ta izraz čedalje jasnejši pomen skladbe, ki jo izvajajo istočasno različni instrumenti. V XVII. in XVIII. stoletju so tako imenovali tudi instrumentalne skladbe s sonatno obliko, ki so jih izvajali kot uverturo ali medigro v operah, kantatah in oratorijih. Razvoj zgolj instrumentalne, t. j. orkestrske simfonije, je tesno povezan z razvojem sonate, ker je orkestrski simfoniji praviloma lastna sonatna oblika. Klasicizem je simfonijo močno razvil: Mozartove, Haydnove in Beethovenove skladbe s tem imenom veljajo za izvrstne in so poznejšim skladateljem za vzor. Kot je v dobi romantike doživel širok razmah roman, tako sta doživela podoben razmah sonata in simfonija (Cajkovskij, Brahms itd.). V sodobnih časih je simfonija vedno aktualna in živa, čeprav je njena oblika mnogo bolj prosta (Strawinsky, Prokofjev, Sostakovič).

Simfonična glasba pomeni danes toliko kot glasba za orkester in ne obsega samo številnih simfonij, temveč tudi simfonično suito (zbirka plesnih skladb), simfonično pesnitev (proizvod romantike: Liszt, Berlioz, Rimskij-Korsakov; a je priljubljena tudi modernejšim skladateljem: Richard Strauss itd.), koncert, (kjer izstopa solistični instrument ali skupina solističnih instrumentov; možno je tudi, da celotni orkester »koncertira« z izrazitim dialogičnim govorom: Bartok, Petrassi) in še številne druge oblike.

Slovenska simfonična glasba se je pojavila razmeroma pozno. Ne bom omenjal skromnih, povsem diletantskih začetkov, ki segajo v prejšnje stoletje. Sele prehod med zadnjima stoletjema, ki je s Cankarjem, Kettejem, Murnom in Zupančičem dokončno dvignil slovensko književnost na evropsko višino, je prinesel začetek samostojne, pristno slovenske simfonične glasbe. Ta se je takoj uvrstila med sodobna evropska glasbena prizadevanja, prevzela njih probleme in značilnosti. Niholi ne smemo omalovaževati dejstva, da je slovenska moderna simfonična glasba nastala, ne da bi se mogla naslanjati na svoje narodno izročilo.

Oče slovenske simfonične glasbe je Anton Lajovic. Njegove simfonične skladbe niso številne (Adagio, Andante, Scherzo, Capriccio, Gozdna samota za troglasni ženski zbor in orkester, Psalm 41 in 42 za sole, mešani zbor in orkester). Lajovicu so lastni tehnika in načinj nemških, delno tudi francoskih poznih romantikov in se v njem zaznavajo prvi vplivi impresionizma; vendar je znal dajati vsaki svoji skladbi tako pristen pridih domačnosti, slovenskosti, da spada nedvomno med najmočnejše osebnosti naše glasbene preteklosti.

Pot, ki jo je s svojim delom začrtal Lajovic, je takoj za njim ubral mlajši Lucijan Marija Škerjanc, ki je po visokem številu in pestrem značaju skladb najpomembnejši slovenski simfonik: pet simfonij (IV. za godalni orkester — eno najboljših nje-

govih del sploh — smo slišali pred leti v Trstu), nekaj koncertov in koncertantnih skladb za violino, čelo in klavir z orkestrom, Lirična, Slavnostna in Dramatična uvertura, Suita, dve kantati (med njima Sonetni venec na besedilo Prešernove istoimenske pesnitve) in še številne druge simfonične skladbe nam izpričujejo njegovo bogato tvornost. Razen nekaj redkih skladb, v katerih je Škerjanc uporabil sodobnejše načine, se v večini skladb poslužuje umerjenih sredstev, ki se verno prilagajajo široki patetičnosti, ki je zanj značilna. Vplivi poznih romantikov in impresionistov so vidni v vseh njegovih delih.

Iz Škerjančeve šole je izšlo mnogo mladih skladateljev. Nekateri so ostali zvesti njegovim načelom: najmočnejši med temj je Janez Matičič; njegova široko osnovana Prva simfonija je žela lani odličen uspeh. Pod vplivom učitelja in francoskih impresionistov ustvarja tudi Aleksander Lajovic (Pet pesmi iz Gradnikove Kitajske lirike za sopran in orkester).

Drugi Škerjančevi učenci ubirajo različna pota: večkrat se zelo oddaljujejo od načinov, ki so dragi Škerjancu: med te spada Uroš Krek, čigar koncert za violino smo imeli že priliko slišati v Trstu; K. Mizerita (poznano samo njegovo Prvo simfonijo) označuje gost, timbrično pester in močen govor; Vladimir Lovc ima rad jasen stavek in spada med najmočnejše osebnosti v mladem pokolenju; Dane Škerl (Serenada idr.) spada med najmlajše in je od vseh Škerjančevih učencev tisti, ki rabi najbolj sveža in sodobna sredstva.

Vzporedno s Škerjancem in njegovo šolo moram omeniti Slavka Osterca in njegove učence. Osterc je pri nas razširil drzna sodobna načela in pisal glasbo, ki zaradi ekstravagance in nepripravljenosti

občinstva ni še dosegla zasluženega priznanja. Med njegovimi simfoničnimi skladbami velja omeniti dve: suito za orkester, Klasično uverturo, nekaj kantat, koncerte in druge skladbe za različne instrumentalne skupine.

Iz njegove šole so izšli in se uveljavili na simfoničnem področju Pavel Šivic (Suita za klarinet in orkester idr.), Marijan Lipovšek (kantate in čista orkestrska dela), Primož Ramovš (Simfonije, klavirski Concertino, Koncert za dva klavirja in orkester idr.). Glasbeni govor vseh teh je sproščen, sredstva svobodna in moderna. Ramovš je priljubljena vedra prozornost.

Omeniti moram še vrsto skladateljev, ki niso izšli iz omenjenih dveh šol in ki pripadajo v glavnem pokolenju Škerjanca in Osterca.

Blaz Arnič se je razvil iz organista v dobrega skladatelja. Znan je priljubljeno so njegove simfonične pesnitve (Ples čarovnic, Zapeljivec, Pesem planin), a je pisal še mnogo drugega. Njegov govor je izrazito limben in lahko razumljiv.

Matija Brawnčar je zelo plodovit, nenavaden v izbiri sredstev in ljubi močnejše učinke. (Simfonična antiteza itd.).

Marijan Kozina spada med samostojnejše osebnosti, ki je znal prežeti svoje glasbo z značilnostmi ljudske glasbe. (Bela krajina idr.).

Vasilij Mirič, Tržačan po rodu, ki ga poznamo predvsem po zborovskih in komornih skladbah, je obogatil slovensko simfonično literaturo z marsikatero slogovno došnjo in čisto stranjo.

Najhujšem za zaključek, da je Slovenska akademija znanosti in umetnosti nedavno izdala v okusni opremi tri pomembne slovenske partiture: Lajovic Capriccio, Škerjančev klavirski koncert in Kozinovo Belo krajino. Ker so izdaje takih del zelo drage in gospodarsko nedonose in zato pri nas redke, jih smeamo z veseljem preskrbeti.

ALONZ KUMER

Sportni bregled

Italijanski nogomet je zabeležil pretekli teden v Nemčiji dve značilni zmagi. Kdo bi si bil mislil, da bo svetovni prvak tako žalostno, z druge strani pa tako častno izgubil? V resnici ni nič čudnega, saj pri nogometu zmagata, ki je močnejši in kdor se zaveda, kaj je pravzaprav cilj nogometa. Italijani so bili tokrat tehnično na zelo dostojni višini ter so znali izkoristiti šibke točke nemške enajstorice, ki so bile v glavnem v oči obramba. Nemška obramba je bila preveč odprta, in hitro izprehodi italijanskega napada so se čestokrat zaključevali na zelo razburljiv način. Poleg tega je nemški napad popolnoma odpovedal. Lepe nemške akcije v sredini igrišča so se izjavile pred kaškim prostorom ne samo zaradi prožne italijanske obrambe, temveč v glavnem zato, ker niso znali v zaključevanju poiskati primernega prostora za streljanje na vrata. Poleg tega pa so Nemci netočno podajali žogo ter skušali zabijati gole v gneči. Tudi Italijani niso sicer igrali klasičnega nogometa, da sploh ne govorimo o 1. polčasu; vendar so v nekaterih trenutkih pokazali hitro igro. Najboljši del italijanskega moštva je bila obramba, ki je čestokrat pokazala, kako se »čistika kazenski prostor, ter bi lahko bila v vzgled marsikateri reprezentanci. Na koncu še tole: »Italijani so zaslužno zmagali, Nemci dostojno izgubili, mednarodna športna javnost pa je še bolj prepričana, da so Nemci lansko leto Rimetov pokal v Švici naravnost ukradli Madžarom.

Italijansko nogometno prvenstvo gre svojo pot in se kljub vsem oviram bliža koncu. Triestina je v nedeljo pozakala zelo lepo igro in prepričljivo premagala Atalanto (3:1). Posebno se je izkazal Secchi, ki se je z 10 goli v letošnjem prvenstvu uvrstil v družbo znanih in slavnih imen.

»Udinese« sploh ne pozna poraza in je ponižni Spal odpravila s 4:1. Sicer pa Spal ne more več dosti računati na svojo prisotnost v A-ligi. Milanska Inter in Milan sta svoj obračun salomonsko rešila; igrala sta neodločeno (1:1) in s tem zadovoljila svoje navijače ter seveda še bolj svoje kruhodajalce. Tudi takšen izid je včasih zmagal.

V Jugoslaviji se državno nogometno prvenstvo nadaljuje s pomladanskimi občutki. To nam prinača težak poraz bivšega prvaka Dinama iz Zagreba. V srečanju s Hajdukom iz Splita je Dina. mo prejel čedno število golov, samo 6. To so resnično redki primeri pri nogometu. Na čelu jugo-

slovske lastvice so Hajduk, Dinamo ter Partizan s 25 točkami. Vse kaže, da bosna dala slovo prvi ligi Lokomotiva ter eden od tveha: Vardar ali Zelezni. čar.

V Planici so zaključili slovensko prvenstvo v skokih. Zmagal je Rogoij Albin, in to — pričakovano. Rolda je namreč bil tokrat odsoten. Sledita mu Langus in Zidar. Slednji bi lahko več dosegel, če bi se malo bolj seznanil s stilom.

Ker so večje smučarske prireditve v alpskih disciplinah v glavnem končane, lahko približno ugotovimo lestvico 20 najboljših smučarjev. V njej pa ni ne duha ne sniža o predstavnikih Jugoslavije in Italije. Nedvomno je prvi 25-letni Avstrijec Molterer. Sledi mu skupina Avstrijcev (Schuster, Sailer, Oberegner, Hinterseer, Rieder), nato še Avstrijci, Svicarji, ter Francozi. Letošnja sezona je dokazala, da so stari že zaslužili pokoj in da je prišel novi mladi rod, v katerem je največ Avstrijcev (Tirolci) ter Francozov. V mednarodni lestvici vidimo torej, da imajo Avstrijci toliko točk, kot vsi ostali narodi skupaj. Lepa ugotovitev!

V Skoplju je na »Balkanskem krossu« zmagal Štrifol (Jug.).

K. SIROK

Jezus na križu je govoril

Jezus na križu je govoril:
»Rad bi se, bratje, poslovil,
rad bi podal vam za slovo
svodjo pohabljen roko!

Pa je ne morem nikomur podati,
moram jo mirno ob križu držati,
mirno držati pribito roko,
pridite k meni po slovo!

Kje je zdaj množica vernih ljudi,
ki za menoj je hodila?
Kadar je videla križ nad menoj,
se je potuhnila in potajila.

Zdaj sem visoko na križu razpet,
hlapci pod mano na kocke igrajo,
a farizeji čez plote zljajo
in se tolažijo: »Zdaj ga imamo!«

Moje kratežno telo ste razpeli,
z žolčem ste me napojili,
svete resnice pa niste ujeili,
niste na križ je pribili!«

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE za Tržaško ozemlje

PRIREDI:

V ponedeljek, 11. aprila 1955, ob 18.30 v dvorani
GOSPODARSKEGA DRUŠTVA NA KONTOVELU

William Shakespeare

UKROČENA TRMOGLAVKA

V četrtek, 14. aprila 1955, ob 20.30 v dvorani
GOSPODARSKEGA DRUŠTVA NA KONTOVELU

William Shakespeare

UKROČENA TRMOGLAVKA

Obisk pri slikarju Lojzetu Spacalu

Zvedel sem, da bo priredil akad. slikar Lojze Spacal na povabilo Moderne galerije osebno razstavo v Ljubljani. Tako sem ga obiskal, da bi zvedel kaj več. Spacal me je prijazno in nasmehano sprejel — vse, kar mu prinaša življenje, sprejema in pozdravlja s tem vedrim, dobrodušnim nasmehom, v katerem se skriva veliko življenjske modrosti in tudi nekoliko resignacije.

Povabil me je v atelje, v katerega je široko lila popoldanska svetloba skozi šipe v stropu. Odbijala se je od živih, prijetnih barv še ne dokončane oljnate slike na stojalu — motiv z našega Krasa.

»Ta je gotovo namenjena že za ljubljansko razstavo«, sem rekel.

»Res je«, se je nasmehnil Spacal.

»Kdaj pa bo razstava?«

»Od 26. maja do 15. junija približno.«

Rad bi, da bi mi povedal kaj več o razstavi, a takoj opazim, da je treba skoro vse zveči iz njega. Nerad govori o sebi in svojem delu kot vsak pravi umetnik. Razživi se pa, kadar je govora o umetnosti sploh. Pa sem ga le pripravil do tega, da mi kaj povedal.

»To bo velika razstava«, pravi. »Razstavil bom o-krog stopenjdeset del, v vseh gornjih prostorih Moderne galerije. Prikazala naj bi moje delo od leta 1937 do danes. Razstavil bom olja, monotipije, grafike, skulpture in matrice lesorezov.«

Pri tem mu sije iz oči veselje. Vse-li ga, da bo lahko imel osebno razstavo v Ljubljani. Omeni mi, da je že leta 1950 razstavaljal v Ljubljani skupno z drugimi tržaškimi slovenskimi slikarji — Cesarjem, Cernigojem, Gromom, Lukežičem in Saksido.

»Kako pa je prišlo do sedanjega povabila Moderne galerije?«

»Morda zaradi uspeha, ki sem ga dosegel na razstavi »Xylon« v Zurichu l. 1953. Takrat sem bil povabljen, da bi samostojno razstavil v Beogradu, kar sem tudi storil. Od tam so me povabili razstavljati v Zagreb, potem pa še na Reko in v Novi Sad.«

»In v Ljubljano?«

»Ne, v Ljubljano me takrat niso povabili«, pravi še vedno s smehljajem, ki pa ne more prikriti rahle grenkobe.

»To je prišlo na vrsto sedaj.«

»Človek bi pričakoval, da bo tržaški slovenski umetnik prčej iz Ljubljane našel pot v Beograd, Zagreb in Reko kot obratno,« pravim jaz.

Spacal se samo nasmehne.

Potem mi pove, da sta povabljeni s Cernigojem tudi na I. mednarodno grafično razstavo, ki bo julija v Ljubljani.

Med razgovorom se radovedno oziram okrog. Na eni strani zavzema celo steno ateljeja velika knjižnica s stotinami knjig — največja, ki sem jo kdaj videl v ateljeju kakšnega slikarja. Nekaj knjig vzajem v roke — slovenska, italijanska, angleška, francoska in nemška dela o umetnosti, monografije in revije. Na knjižnici in na policah stoji stare lesene skulpture, ki so dolga stoletja krasile kakšno kraško cerkvico ali kapelo — podobe čudno kmetijskih svetnikov in angelov. Na stenah vise značilne ljudske podobe svetnikov, naslikane na steklo.

»O, doma imam še lepše.« omeni Spacal, ko vidi, da jih opazujem. Nekje izpod mize izvleče debelo mapo in mi pokaže svoje grafične liste. Ne morem se načuditi čudovito prijetnih barv, ki so komponirane ena na drugo z enakim čutom za barve, kot ga ima glasbenik za tone. Ta občutek za barve je pri Spacalu najbolj očarljiv. Pokaže mi še svoje nove oljnate slike in nazadnje me pelje tudi k »prešči«, s katero odtiskuje z matric grafične liste. To je preprosta železna tiskarska »prešča«, kot so jih uporabljali pred dobrim stoletjem za tiskanje knjig in časnikov. Barvne liste mora tudi devetkrat ali še večkrat tiskati, za vsako barvo posebej. Iz linoleja izreže tisti del podobe na lesorezu, ki ga hoče odtisniti v barvi, in ga pritrdi na matrico, da se natančno sklada z vrezanim delom. Nato ga skrbno prevleče z barvo, porine ploščo pod stiskalnico, si zavija rokave in z vso silo potegne za vzvod.

»Za to je potrebna kar precejšnja telesna sila,« se začudim. »Kdo bi si mislil.«

Spacal se veselo nasmehne. »Vidite, tako mi tudi telesnega gibanja ne manjka.«

»Koliko listov pa natisnete?«

»Od pet do petindvajset. Za litografijo pa uporabljam drugo »prešo«. Pokaže mi manjšo stiskalnico

pri vratih, ki je tudi stala nekaj v kaki tiskarni.

»Odtiskujem vedno najrajši sam, ker vam nihče ne more opraviti tega tako dobro, kot opravi umetnik sam. Čas pri tem ne igra vloge. Včasih odtiskujem štirinajst dni, včasih pa tudi tri mesece.«

Potem mi razkaže še snov, s katero dela bleščeče polirane debele plošče iz hruškovega lesa, ki pa mora biti obdelan različno za različne tehnike lesoreza.

»Zakaj mora biti prav hruškov les.«

»Ker je zelo gost in se ne kruši.« mi razloži Spacal, ter potoži, da ima težave z nabavo plošč, ker se mizarji branijo takega dela. Politura mora biti opravljena silno skrbno, a zadoščenja od dela nimajo nobenega, ker ne vidijo končnega izdelka kot pri ostalem svojem delu. Tako je razumljivo, da jih tako delo ne veseli.

Začudi me, s kako ljubeznijo govori Spacal o snovi, s katero dela.

Misleč na radovedne bralce in posebno še bralke »Novoga lista«, ga vprašam, koliko dobi za en grafični list.

»Za list manjšega formata osem tisoč, za list večjega obsega dvajset tisoč,« mi pove. »Za slike pa od 50.000 dalje. Seveda pa včasih tudi pol leta nič ne prodam.«

Potem pa mi pove, kar že vem, da slovenski umetnik v Trstu ne more živeti od svoje umetno.

»Malj portič« (lesena ploskev), 1953

sti. Italijani ga v splošnem bojkotirajo, četudi ga mnogi cenijo. Neki italijanski ljubitelj umetnosti, znan inženir, ima rad njegova dela in večkrat kakšno kupi, a mu je odkrito priznal, da jih ne upa razobesiti v svojem stanovanju, da bi se ne zameril svojim šovinističnim prijateljem. Treznjejši so Italijani iz republike. Pokazal mi je nekaj števil milanske umetnostne revije »Domus«, ki je že večkrat zelo simpatično pisala o njem in objavila že precej njegovih reprodukcij. Slovensko meščanstvo pa malo kupuje.

Pokazal mi je fotografije starejših grafik in olj, pa tudi plastik iz zadnjega časa, posnetih v nara. vi, kjer napravijo vse drugačen vtis kakor med štirimi stenami razstavne galerije; spominjajo me

na toteme. Prav tako se zde spojeni z naravo. Od nekdaj je prinesel tudi grafike, ki jih je napravil za svojo razstavo v Ljubljani. Z njimi je dosegel tako plastičnost, kot jo je drugače možno izraziti le z oljnatimi slikami. Po lastnem prepričanju se mu to še nikoli ni tako posrečilo.

Preden sem se poslovil, sem si še enkrat napašel pogled na grafičnih listih, ki so razgrnjeni po mizi. Ko odhajam, je v meni svetlo od vseh teh barv in lepote. Ali pa morda od vedrega, pogumnega nasmeha našega umetnika? M. Z.

Naš tržaški skladatelj Pavel Merku je v prvi letošnji številki Slovenske glasbene revije, ki izhaja v Ljubljani, objavil dve novi svoji skladbi z naslovom Dve glasbeni vezili, posvečeni njegovima prijateljema Primožu Ramovšu in Aldu Micheliju.

V Mariboru pa bo v kratkem izšel roman tržaškega pisatelja Borisa Pahorja Vila ob jezeru. Delo obravnava življenje nekega povratnika iz taborišča smrti ter njegovo ljubezen z nekim dekletom. Ker je Pahor mojster v opisovanju duševnih razpoloženj, kaže vse, da bo roman zelo zanimiv.

RADIO TRST A

Nedelja, 10. aprila ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz tržaške stolnice; 11.30 Vera in naš čas; 12.00 Iz opernega sveta; 13.00 Glasba po željah; 16.00 Radijski oder: Trnjulčica; 20.25 Gotovac: Ero z onega sveta.

Ponedeljek, 11. aprila ob: 10.00 Prof. Jože Peterlin: O velikonočnih in pomladanskih motivih na Gasparijevih razglednicah; 13.00 Glasba po željah; 15.00 Poje moški zbor s Proseka; 16.00 Finžgar: Divji lovec — igrajo člani Rad. odra; 18.30 Cajkovski: Labodje jezero; 20.30 Foerster: Gorenjski slavček.

Torec, 12. aprila ob: 13.00 Glasba po željah; 18.40 Tenorist Renato Kodermac poje arije iz slovenskih oper; 20.30 Radijski oder: G. Cenzato: Izgubila sem svojega moža — igra v 3 dejanjih; 22.30 Beethoven: Simfonija št. 5.

Sreda, 13. aprila ob: 13.30 Lahke melodije igra duo Harris-Primani; 18.00 Haydn: Koncert v D-duru za čelo in orkester; 18.30 Z začarane police: Deklica z zlatimi lasmi; 19.00 Zdravniški vedež; 20.30 Aktualnosti: Med dvema svetovoma v Indokini; 21.30 Rossini: Pepelka — melodrama v 2 dejanjih.

Četrtek, 14. aprila ob: 18.00 Pliss: Koncert za klavir in orkester; 20.30 Radijski oder: Miguel de Cervantes: Salamaška jama.

Petek, 15. aprila ob: 13.00 Glasba po željah; 18.00 Glazunov: Koncert za klavir in orkester v a molu; 18.30 Z začarane police: Kaznovana hudobija; 19.00 Sola in vzgoja: prof. M. Sah: Vzgojni pomen ocenjevanja filmov; 20.45 Poje vokalni kvintet; 21.15 Književnost in umetnost; 22.06 Gershwin: Koncert za klavir in orkester v F-duru.

Sobota, 16. aprila ob: 14.00 Cajkovski: Uvertura 1812; 15.30 Pogovor z ženo; 16.00 Kavarniški koncert — igra orkester Paechiori; 16.40 Dvorak: Simf. variacije na originalno temo; 18.00 Ruske pesmi poje Tatjana Elliott; 18.20 Lalo: Spanska simfonija za violino in orkester; 22.00 Rimsky-Korsakov: Sheherazada.

VZGOJNI KOTIČEK

Ljubi svojega bližnjega

Danes, na veliki petek, nam uhajajo misli tja na Golgoto, na ono sveto mesto, kjer je pred dva tisoč leti izkrvavelo na križu srce našega Učenika. »Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe!« je njegova največja zapoved. In to ljubezen je izpričal s svojo žrtvijo na križu.

In mi? Koliko prilik imamo, da bi se ravnali po teh njegovih besedah, pa hodimo brezbrizno mimo njih, čeprav stiska in potreba našega bližnjega pogosto vpije po usmiljenju in pomoči. Koliko je danes ljudi na svetu, ki bolj ljubijo svojega bližnjega kot samega sebe? Prav malo! Z ozirom na število prebivalstva na zemeljski obli bi lahko trdili, da so bele vrane. Kako slabotni in krivični smo često do svojega bližnjega. Majhne napake na drugih grajamo, svojih večjih pa ne vidimo. Dan za dnem tožimo, koliko moramo trpeti zaradi drugih; koliko pa drugi trpe zaradi nas, ne opazimo in se tudi ne zavedamo.

Kako lepo bi bilo na svetu in kako srečnejši bi bili, ko bi imeli pravilne odnose do bližnjega. To ne velja samo za razmerje med člani družine, marveč prav tako za razmerje družine in njenih članov do sorodnikov, sosedov, prijateljev in vseh, s katerimi se pogosto srečujemo. Pregovor pravi: Vse razumeti se pravi vse odpustiti. Ali ni v teh preprostih besedah globoka življenjska modrost? Ljudje naj bi razumeli posebnosti in navade, pravice in dolžnosti, nazore in želje svojega bližnjega, pa bi ne bili drug drugemu toliko napoti.

Brez prave, resnične ljubezni vse naše prizadevanje ne more imeti pravega uspeha. V bližnjem moramo gledati brata, čigar srce enako ali še močnejše čuti bolečino in žalost kakor mi. Če bomo to razumeli, bomo tudi doumeli globino in veličino velikega petka.

Za velikim petkom pa slavi velika nedelja zmagoslavje nad sovraštvom in smrtjo. Naj bi naša srca občutila bogato veselje ob Gospodovem vstajenju!

GOSPODARSTVO

ASPOR — MODRA GALICA

Ko se je pri nas pred 80 leti pojavila na trtah peronospora, so začeli iskati razna sredstva, da bi jo uničili oziroma preprečili; in tako so odkrili v bakru zelo učinkovito sredstvo proti njej. Takoj so škropili z močnimi raztopinami in so v 100 litrih raztopili do 8 kg modre galice in do 15 kg apna. Šele po dolgih letih se je razvil sedanji način škropljenja s šibkejšimi raztopinami.

Modra galica pa je draga, letos kar za 30 lir dražja kot lani, med vojno pa je sploh ni dobiti, ker je bakra malo in ga mnogo uporabljala vojna industrija. Zato so že pred desetletji iskali nadomestila za modro galico, mnogo poizkusov so napravili in končno v zadnjih desetletjih odkrili in postavili na trg razna uspešna sredstva, ki pa se zaradi previsoke cene niso razširila. Eno se je pojavilo v prodaji sedaj in je tudi cenejše od modre galice.

Skoraj vso italijansko modro galico izdelava tvornica »Montecatini«, ki ima svojevrsten monopol nad kemično industrijo v Italiji. Taista tvrdka je izdelala sedaj novo sredstvo, ki naj nadomesti modro galico v boju proti peronospori tako na trtah kot tudi pri drugih rastlinah.

Novo sredstvo se imenuje »Aspor«, ki ima zelo težko kemično obliko, in sicer $C_4H_6N_2S_4Zn$ (C — ogljik, H — vodik, N — dušik, S — žveplo, Zn — cink). »Aspor« je droben prah modre barve, ki se z vodo zelo hitro zmeša in škropivo je takoj pripravljeno in uporabljivo. Na 100 litrov škropiva potrebujemo za navadna škropljenja le 200 gramov »asporja«, kvečjemu za zadnja škropljenja 300 gramov.

Če primerjamo značilnost »asporja« z modro galico, pridemo do naslednjega zaključka:

1. Učinkovitost proti peronospori je nekoliko višja.
2. Škropivo se hitreje in lažje pripravi, ker ni potrebno dodati nobenega apna.
3. »Aspor« ni strupen niti za človeka niti za domače živali in tudi najobčutljivejše sorte namiznega grozdja ga prenesejo.
4. »Asporju« lahko primešamo razna kemična sredstva za uničevanje zajedalcev (arzenate, DDT itd.).
5. »Aspor« vpliva tudi na rast in pospešuje zorenje grozdja.

»Aspor« je sicer drag, a ker ga potrebujemo sorazmerno malo, je škropivo mnogo cenejše kot z modro galico, če je raztopimo več kot 0,75 kg v 100 litrih vode. Ta račun si lahko vsakdo sam napravi, ker bo letos cena »asporja« okoli 800 lir za kg, modra galica pa bo stala okoli 190 lir. Škropivo z »asporjem« bo stalo okoli 160 lir za 100 litrov (0,2 kg po 800). Edino za prvo škropljenje,

ko napravimo polodstotno škropivo (pol kg galice na 100 litrov), se bo bolj izplačalo škropiti z modro galico.

Niti od daleč ni pričakovati, da bodo naši vinogradniki takoj posegli po tem novem sredstvu, je pa na vsak način priporočljivo, da se za novo škropivo nekoliko pozanimajo in napravijo vsaj poskus. Kdor bi se zanj hotel zanimati, naj si ga z mirno dušo nabavi. Tvrdka »Montecatini« pa je tudi dovolj resna in ne bo postavljala na trg manjvrednega sredstva, ki bi delalo konkurenco njeni modri galici. Če se je za to odločila, pomeni, da so »aspor« odkrili njeni strokovnjaki ali pa se je bala, da ga začne proizvajati in prodajati kakšno drugo konkurenčno podjetje.

DOHODKI V ITALIJI

Lansko leto je dalo kmetijstvo v Italiji nekaj nad 2430 milijard lir dohodka, katerega je potrebno razdeliti na 8.166.000 oseb, ki so zaposlene v kmetijski proizvodnji. Na vsako osebo odpade 298.000 lir dohodka.

Industrija in trgovina sta dali lansko leto 5638 milijard dohodka, katerega je treba razdeliti na 10.252.000 oseb. Tukaj pa odpade na vsako osebo po 550.000 lir dohodka ali skoraj dvakrat toliko kot v kmetijstvu.

Kosmati kmetijski dohodek dajejo:	
žitarice	620 milijard
krompir, povrtnine in stročnice	309 milijard
cvetlice in industrijske rastline (tobak, lan, konoplja itd.)	10 milijard
sadjarstvo	325 milijard
vinogradništvo	405 milijard
živinoreja	1064 milijard
gozdarstvo	102 milijardi
razno	82 milijard

PREVEČ SADJA V EVROPI

Francoski list »Information agricole« priobčuje razpravo nemškega strokovnjaka dr. Karnatza, ki pravi, da bo v bližnjih letih nastala v Evropi prodajna kriza za sadje, ker bo proizvodnja previsoka. Posebne težave predvideva pisec za Italijo, ki je previsoko dvignila predvsem proizvodnjo jabolka. V vseh zapadno-evropskih državah se je proizvodnja zelo dvignila in v zadnjih 20 letih se je početrila v Angliji in na Švedskem, potrojila v Belgiji in Nizozemski, v Franciji precejplajo moštne jablane v žlahtne itd. itd.

ODREZANE VRTNICE

bodo več časa sveže, če jim steblo na spodnjem koncu olupimo. Na trajanje svežosti ne vpliva to, ali so stebela globoko v vodi ali ne. Le da je pod vodo ves olupljeni del stebela. Ravno tako ugodno vpliva, če dodamo vodi eno žličko kisa ali pa 50 gramov sladkorja.

SAJENJE ČEBULNIC

V tem mesecu sadimo amarilise, begonije, kane (canna indica), dalije ali georgine, gladijole, lilije, ranunkle in tuberoze.

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska zadruga tiskarjev »Graphis« z o. z. v Trstu
Ulica Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

TEDENSKI KOLEDARČEK

8. aprila, petek: Veliki petek, Albert
9. aprila, sobota: Velika sobota, Marija Kl.
10. aprila, nedelja: Velika noč — Ecehjel
11. aprila, ponedeljek: Veliki ponedeljek, Leon Rada
12. aprila, torek: Julij, Sava
13. aprila, sreda: Hermenegild, Zdegoj
14. aprila, četrtek: Justin, Jelača

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 6. aprila si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	625,50—630,50	lir
avstrijski šiling	23,75—24,50	lir
100 dinarjev	80—83	lir
100 francoskih frankov	167—169	lir
funt šterling	1630—1670	lir
nemško marko	146,50—148,50	lir
pesos	20—22	lir
švicarski frank	147—148	lir
zlato	720—722	lir
napoleon	4200—4300	lir

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 94. Imam par lepih divjih kostanjev, ki so konec lanskega poletja porjaveli in potem sem čital, da je to neka nova bolezen. Ali je upanje, da bo ta bolezen prešla? Ali naj drevesa posekam?

Odgovor. Bolezen je napadla divje kostanje zelo na široko, a proti jeseni je bilo na njih opaziti že znatno zboljšanje. Zato je zelo verjetno, da se ne bo več pojavila, če ne bodo zopet tako neugodne vremenske razmere, kot so bile v lanskem poletju. Lansko leto namreč niso bili ožgani listi samo na divjih kostanjih, temveč tudi na drugih rastlinah. Strokovnjaki pravijo, da je to posledica menjavanja dežja z žgočim soncem. Če na mokre liste zajsije žgoče sonce, osredotočijo deževne kapljice na njih sončne žarke kot povečevalno steklo in prav tam je opaziti ožgana mesta. Naš nasvet je, da drevesa pustite za enkrat pri miru, če jih ne mislite odstraniti iz kakšnega drugega razloga.

Vprašanje št. 95. Moja zemlja je bolj na produ. Lansko leto sem vsejal večno deteljo ali lucerno, ki pa je zelo redka. Rad bi podsejal trave. Kakšno mi svetujete in koliko na dober četrt njive?

Odgovor. Očividno merite na furlanske njive (3660 m²). Vaš dober četrt njive bo torej okoli 1000 kv. m, na katere ste morali lani vsejati 3,5 do 4 kg detelje. Če manjka pol detelje, torej približno 2 kg, morate vsejati dvakrat toliko travnatega semena. Ni dobro sejati samo eno sorto trave. Edino pravilno je, da sejate mešanico, in sicer najmanj 2 sort, še bolje pa treh ali več. Za vašo prodnato zemljo bi svetovali, da podsejete 4 kg semena, in sicer: po 1 kg angleške ljujke, laške ljujke in ovčje bilnice ter po pol kg travniške bilnice in esparzete (lupinella). Podsejte čimprej!

Vprašanje št. 96. Imam zelo rad sorto paradiznikov »San Marzano«, ker je rodovitna in ker se plodovi tudi dobro prodajo. Vsako leto pa opažam, da nekatere plodove napade gniloba, in sicer na zgornjem koncu (ne pri peclju). Kje tiči vzrok? Mogoče v gnojenju z gnojnicjo?

Odgovor. Z vprašanjem gnitja »San Marzano« se pečača tudi tvornice, ki predelujejo paradiznike in so torej na tem pojavu zelo prizadete. Do sedaj niso še odkrili vzroka in seveda tudi ne zdravila. Ugotovili so celo, da je gnitje pri tej sorti ukoreninjena lastnost, katero podedujejo tudi križanke. Sedaj jo skušajo odpraviti s selekcijo. Gnojnica torej ni kriva.

Vprašanje št. 97. Vrh vna v pletenkah (damižanah), ki ga dovažajo v naše kraje iz Italije, plava neka okrogla pogačica z neprijetnim duhom, a trgovci pravijo, da te pogačice obvarujejo vino pred kanom in kislobo. Iz česa so? Ali se smejo rabiti?

Odgovor. Dotične ploščice ali pogačice so neko razkuževalno sredstvo na podlagi borove kisline. Uporaba takih pogačic izrecno ni prepovedana, a po prvem členu zakona z dne 31. julija 1954 št. 561 (zakon proti potvorbam vina) zapade globi 100.000 lir za vsakih 100 litrov vina vsakdo, ki uporablja razkuževalna sredstva, ki niso po zakonu dovoljena. Zakon pa dovoljuje pri vinih samo razkuževalna sredstva na podlagi kalijevega metabisulfita. Torej zgoraj imenovane niso dovoljene!

Gostilna pri Pošti

BAZOVICA

Vošči velikonočne praznike vsem svojim
cenjenim prijateljem in znancem

ZA NAŠE NAJMLAJŠE

Tarzan, kralj džungle

št. 7

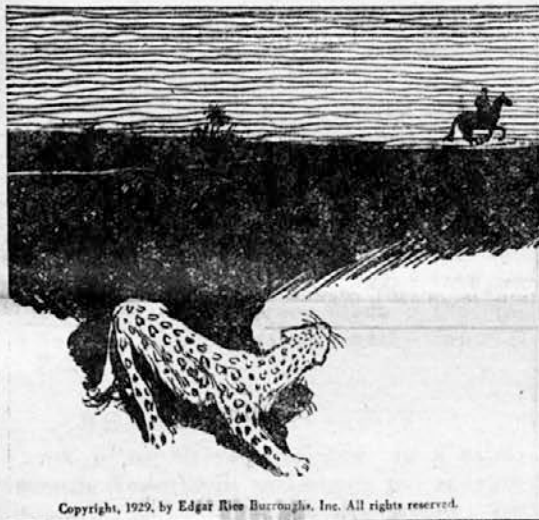
Ko je žensko spravil na varno, se je vrnil po Abdula. Arabci so že razbijali po vratih. V trenutku, ko so odnehala, je Tarzan vzdignil Abdula in se z opičjo spretnostjo ponovno vzpel na streho. Še hipec, pa bi bila izgubljena.

Ukanjeni Arabci so kmalu opustili iskanje. Plešalka je tedaj milo prosila Tarzana, naj jo reši. Povedala mu je, da so jo ugrabili svojcem in prodali za sužnjo. Bila je hčerka starega šejka, Tarzanovega prijatelja iz Sidi-Aissi.

Ob jasni svetlobi zvezd sta vso noč jahala po puščavi. Ko se je zaszvitalo, sta zagledala karavano in izgubljena šejkova hči je bila vrnjena žalostnemu očetu. »Vse, kar je moje, je tvoje,« je rekel šejk ter mu ponudil gostoljubje svojega rodu.

Copyright, 1929, by Edgar Rice Burroughs, Inc. All rights reserved.

Tarzan je tisti dan potoval z njim. Žalosten se je drugega dne poslovil od dobrih ljudi, da bi se vrnil v Bu Sader. Pod afriškim mesecem ga je obhajalo silno hrepenenje po džungli. Slišal je kašljanje leoparda in tuljenje panterjev.

A kmalu ga je vznemiril drugačen glas. Nobeno človeško uho, razen njegovega, ga ne bi spoznalo. Tarzan je dobro razločil korakanje precejšnjega števila bosih nog. Bližali so se mu izza hrba. Že davno je bil prepričan, da ga zasledujejo morilci.

Ko so se koraki približali, je Tarzan obstal in pripravil puško. Nagovoril jih je v francoščini, češ, kaj hočejo od njega. Odgovor je bil blisk iz puške — in kralj džungle se je zgrudil. Eden izmed napadalcev mu je nastavil puško, da bi ga končal.

Skrivnost

DRJA FU-MANČUJA

ROMAN - Spisal: Sax Rohner - Prevedel: A. P.

Slednjič je bila pozornost prijatelja vendarle poplačana. Urno sem se nagnil naprej. Smith je dobesedno drhtel v pričakovanju kakega odkritja.

Spet je nenavadni parfum privedel v najino skrivališče; in ne da bi gledal na desno ali levo, sem videl Karamaneh — zakaj bila je ona, o čemer nisem dvomil — ki je spet korakala na nasprotno stran sobe in izginila.

»Moški, s katerim je govorila!« je siknil Smith. »Morava ga videti! Morava ga dobiti!«

Odgrnil je zaveso in stopil v vežo. Bila je prazna. Šla sva po hodniku in prišla skoraj do vrat v veliko sobo, ko so se ta odprla in je z urnimi koraki prišel ven neki moški, odprl vrata, ki so držala na cesto, in še preden je mogel Smith priti do njega, je bil zunaj in je za seboj močno zaloputnil vrata.

Prisegel bi, da nisva bila niti štiri sekunde za njim, toda ko sva stopila na cesto, je bila prazna. Najin plen je zginil, ko da

bi se bil vdrl v tla. Velik avtomobil je pravkar zavil okoli vogala proti Leicester Squaru.

»To je dekle,« je zarenčal Smith, »toda kje za božjo voljo je človek, ki mu je prinesla poročilo? Rad bi dal sto funtov, da bi zvedel, kaj se pripravlja. Če človek pomisli, kako priliko sva imela in je nisva izrabila!«

Jezin in v zadregi je stal na vogalu ceste in gledal v smer zelo prometne ulice, v katero je odpeljal avto. Po svoji navadi se je vlekel za uhelj in slišal sem, da je škrtnil z zobmi. Tudi jaz sem bil ves zamišljen. Že tako sva imela tiste dni tako malo sledov v borbi z nasprotnikom-velikanom. Sama misel, že sama misel je bila grozna, da bi lahko majhna zamuda nočoj pomenila zmago Fu-Mančuja, da bi lahko pomenila preobrat ravnotežja, ki ga je vzpostavila modra previdnost med belim in rumenim plemenom.

Smithu in meni, ki so nama bile nekoliko znane tajne sile, ki so bile na delu, da prevržejo indijsko oblast, se je zdelo, da se je velika rumena roka stegnila nad London. Dr. Fu-Manču je bil nevarnost za ves naobraženi svet. Vendar pa mnogi milijoni niso slutili, da živi on, ki bi hotel voditi njihovo usodo.

»V kakšen tajinstven naklep sva pogledala?« je rekel Smith. »Kakšno državno skrivnost hočejo ukrasti? Kateri zvesti služabnik britske države naj zgine? Na koga je zdaj Fu-Manču pritisnil svoj smrtni pečat?«

Vesele velikonočne praznike voščija

Trgovina jestvin

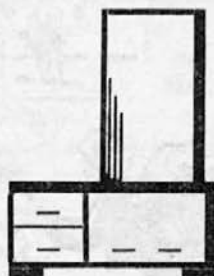
Velišček Teodor

Gorica, ul. Montesanto 91

Trgovina jestvin

Terpin Franc

ŠTEVERJAN

TOVARNA

Prinčič

KRMIN - CORMONS
TELEFON ŠT. 32

Izdeluje vsakovrstno pohištvo, spalnice, jedilnice, kuhinje i t. d. Izvrši vsako delo po naročilu. Prodaja po tovarniških cenah, jamči za solidno delo.

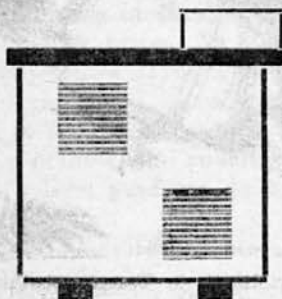
TVRDKA

KERŽÉ

PIAZZA S. GIOVANNI 1

TRGOVINA NA DROBNO IN DEBELO

Emajlirani električni štedilniki in na plin najmodernejših oblik. Popolna oprema za kuhinje, jedilnice, restavracije, iz emajla nerjavečega inox jekla itd. Električni likalniki, sesalci za prah, pralni stroji, grelci za vodo, hladilniki. Dekorativni predmeti umetne obrti, od keramike do brušnega kristala. Lestenci ter vseh vrst električnih luči, klasične in moderne oblike. Prodaja tudi na obroke.

»Morda ob tej priliki Karamaneh ni delala kot doktorjeva odposlanka?«

»Prepričan sem, da je bila, Petric. Na koga se je nanašalo nje-no poročilo, koga naj ovije rumeni oblak? Naročila tistemu moškemu so bila nujna. Saj si opazil njegov nagli odhod. Vrag z njim!« S stisnjeno pestjo desnice je udaril v dlan levece. »Ves čas nisem imel prilike, da bi vsaj površno videl njegov obraz. Človek bi zbesnel, če pomisli, koliko ur sem prečkal na tistem mestu, da bi doživel kako srečanje — potem pa pokvariš vse, ko prilika nastopi!«

Skoraj nič nisva pazila, katero pot sva ubirala; tako sva bila zdaj ob Piccadilly Circusu in sva zašla v sredo nočnega prometa. Pri tem sem še pravočasno potegnil Smitha na stran, da sem ga rešil prednjih koles velikega avtomobila. Nato je bil ves promet ustavljen in znašla sva se prav nevarno stisnjena v sredi raznih vozil.

S težavo sva se izmotala iz stiske, vozači taksijev pa so se nama režali, zakaj povsem naravno so naju imeli za dva navadna orientalska obiskovalca. Prav v času, ko je neprestopna ovira, namreč roka londonskega redarja, omahnila in so vozila nadaljevala svojo pot, sem zaduhal lahen, komaj zaznaven vonj.

Taksiji in avtomobili so bili že spet v toku in tako nama ni ostalo nič drugega, ko da sva se hitro vrnila na pločnik. Nisem utegnil ozreti se, toda nekaj mi je pravilo, da je nekdo, ki je uporabljal tisti nenavadni parfum, nagnjen skozi okno avtomobila.

»Andaman — drugi!« je bilo čuti lahen šepet.

Prispela sva na pločnik, ko je že spet veliki promet grmel svojo pot.

Smith ni bil zaduhal tistega vonja, ki je prived od osebe iz avtomobila in ni ujel zašepetanih besed. Toda jaz nisem imel poviš, ne verjeti svojim čutilom, in tako sem za gotovo vedel, da je bila Karamaneh le nekak meter pred nama, da naju je spoznala in zašepetala tiste besede, ki nama naj bi bile v pomoč.

Ko sva bila spet pri mojem stanovanju, sva se skoraj vso uro ukvarjala z vprašanjem, kaj bi lahko pomenilo »Andaman — drugi«.

»Zlodeja!« je zavpil Smith, »pomeni lahko marsikaj — tako na primer izid kake dirke.« Bruhnil je v svoj redki smeh in si začel tlačiti tobak v pipo.

»Ne vem za nikogar — za nobeno važno osebo — v Londonu, na katero bi ta čas Fu-Manču nameraval izvršiti napad.« je dejal. »Izvezeti moram seveda naju.«

Pričela sva po redu prebirati vsa imena, ki sva jih imela na seznamu, in pregledovati najine zapiske. Ko sem se slednjič odpravil domov, se je noč že umikala novemu dnevu. Toda vendarle nisem mogel zaspati in besede »Andaman — drugi« so se mi kot porogljiva pošast sukale po možganih. Potem je zazvonil zvonec telefona. Govoril je Smith.

Že minuto pozneje je bil v moji sobi; obličje mu je bilo togotno.

(Nadaljevanje)

Dr. Igor Franko

zobozdravnik-specialist

Gorica, ul. Carducci 7-I — Tel. 29-09

Krojačnica za dame in gospode

T. Hlede

Gorica, ul. Seminario 2 — Tel. 37-50

Trgovina čevljev

Andrej Čotar

Gorica, ul. Rastello 3

Gostilna

„Kati“

Pevma, ul. Bella veduta